

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM RÉGÉSZETI KUTATÁSAI 2014-BEN

Összeállította: Csengeri Piroska

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

A Herman Ottó Múzeum munkatársai 2014-ben 123 lelőhely területén végeztek régészeti munkákat: terepbejárásokat, feltárásokat, geofizikai felméréseket vagy műszeres lelőhely-felderítést (*1. térkép*). Különösen sok új lelőhely látott napvilágot a Cserehát és Dél-Borsod területén végzett, Előzetes régészeti dokumentációk készítéséhez kapcsolódó terepbejárások alkalmával.

Abaújszolnok határa

neolitikum, római császárkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük, melyek során a következő lelőhelyeket találtuk:

Abaújszolnok-Dél (azonosító: 88183): Abaújszolnok községtől közvetlenül D-re, a Selyebi-Vadász-patakól Ny-ra, a Szőlő-hegy oldalában található. Közepes intenzitású neolitikus lelőhely, területe kb. 100x100 m.

Abaújszolnok-Kápolna-oldal 1. (azonosító: 88187): Abaújszolnok községtől DNy-ra, a Selyebi-Vadász-patakól Ny-ra, a Szőlő-hegy oldalában helyezkedik el. Közepes intenzitású neolitikus lelőhely, mely a domb lábánál kb. 20 m szélességben és 100 m hosszan nyúlik el.

Abaújszolnok-Kápolna-oldal 2. (azonosító: 88193): Abaújszolnok községtől DNy-ra, a Selyebi-Vadász-patakól Ny-ra, a Szőlő-hegy oldalában található, az

Abaújszolnokról D-re haladó közútról Nyésta felé leágazó bekötő út kereszteződésében. Intenzív római császárkori lelőhely, területe kb. 200x300 m.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Abod-Pusztá-falu-szőlők

(azonosító: 88803)

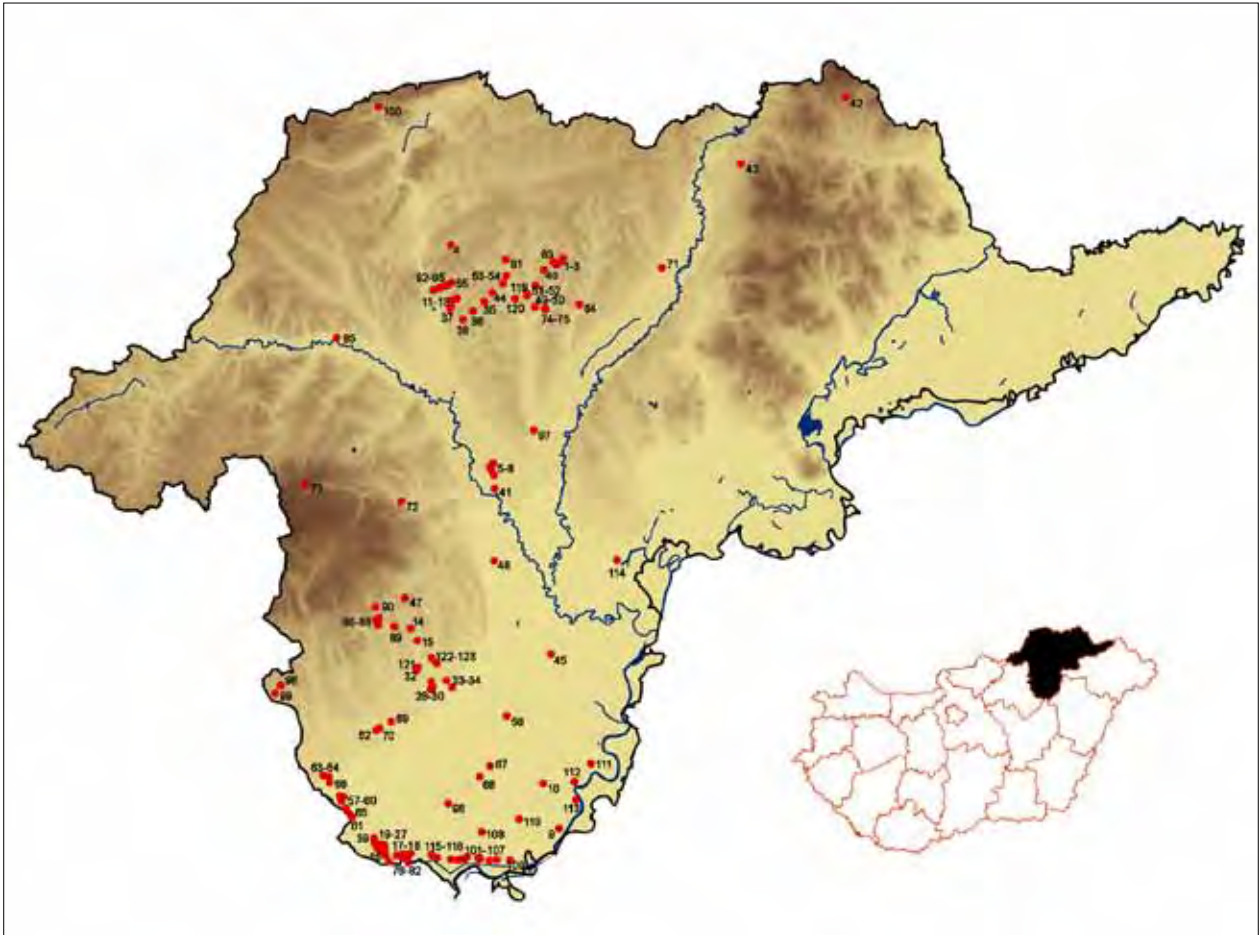
őskor, Árpád-kor

Örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan 2014. október 30-án terepbejárást végeztünk Abod határában. A községtől mintegy 500 m-re DNy-ra fekvő Pusztá-falu-szőlők nevű dombot vizsgáltuk meg, melynek elnevezése elpusztult középkori falut sejtetett. A szőlőműveléssel sajnos már felhagytak, így vizsgálható területet nem találtunk.

A délkeletibbi szőlőhegytől KDK-re azonban szántott terület helyezkedett el (Alsó-Hosszak Ny-i vége), melyen sikeres terepbejárást végezhetünk. Itt 65x200 m-es területen közepes mennyiségű leletet gyűjtöttünk, melyek őskoriak (neolitikum vagy bronzkor), Árpád-koriak és újkoriak voltak (26 db kerámiatöredék, 2 db patics). Ez alapján egy nagyobb régészeti lelőhely (őskori és Árpád-kori település) feltételezhető a szőlőhegyen, melynek KDK-i szélét találtuk meg. Feltételezett kiterjedése: 300 m (ÉNy–DK) x 250 m (DNy–ÉK).

Munkatársak: Horváth Antónia, Galkó József, Óvári Gábor

Csengeri Piroska

1. térkép. A 2014-ben kutatott régészeti lelőhelyek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Map 1. Archaeological sites of Borsod-Abaúj-Zemplén County from 2014

1. Abaújszolnok-Dél, 2. Abaújszolnok-Kápolna-oldal 1., 3. Abaújszolnok-Kápolna-oldal 2., 4. Abod-Pusztá-falu-szőlők, 5. Arnót-Arnót-oldal I., 6. Arnót-Arnóti-oldal Dél, 7. Arnót-Arnóti-oldal Észak, 8. Arnót-Kis-Sajótól nyugatra, 9. Ároktő-Dongóhalom, 10. Ároktő-Határ-halom, 11. Balajt-Balajti-hegy alja, 12. Balajt-Községtábla előtt, 13. Balajt-Várca-oldal, 14. Borsodgeszt-Délkelet, 15. Borsodgeszt-Kis-völgy-dűlő Észak, 16. Borsodivánka-Kis-föld Északkelet, 17–18. Borsodivánka-Korcsma-horgas I–II., 19. Borsodivánka-Kóta-halom, 20. Borsodivánka-Malom-dűlő, 21–22. Borsodivánka-Malom-dűlő 2–3., 23. Borsodivánka-Nagyhalom, 24. Borsodivánka-Nagy-ugar Kelet, 25. Borsodivánka-Országúti-dűlő, 26. Borsodivánka-Pap-föld, 27. Borsodivánka-Szentistváni dűlő, 28–31. Bükkábrány-Bánya, X–XIII. lelőhely, 32. Bükkábrány-Csahos-dűlő Kelet, 33. Csincse-Lőrinc-dűlő, 34. Csincse-Nagy-kincstár Délnyugat, 35. Damak-Demeter-rész, 36. Damak-Szaladás, 37. Edelény-Várca-tető, 38. Edelény-Ürgés 2., 39. Egerlövő-Dánfi, 40. Felsővadász-Bodó-szőlő, 41. Felsőzsolca-Árvízvédelem, 3. lelőhely; 42. Füzér-Vár, 43. Gönc-Szent Imre Római Katolikus Plébániatemplom, 44. Hegyemeg-Második-völgy, 45. Hejőbába-Északnyugati külterület, 46. Hernádnémeti-Németi-halom, 47. Kisgyőr-Halomvár, 48. Kistokaj-Homokbánya, 49–50. Kupa-Fecske-dűlő V–VI., 51. Kupa-Pap-erdő, 52. Kupa-Sirmány, 53. Lak-Dél, 54. Lak-Út alja-földek 1., 55. Lábbesenyő-Nyugat, 56. Mezőcsát-Laposhalom, 57–59. Mezőkövesd-Farmosi útra járó-dűlő I–III., 60. Mezőkövesd-Gulya-tó melléke, 61. Mezőkövesd-Hármas-határ, 62. Mezőkövesd-Klementina Kelet, 63. Mezőkövesd-Nagy-fertő, 64. Mezőkövesd-Nagy-fertő Dél, 65. Mezőkövesd-Szedres Nyugat, 66. Mezőkövesd-Vasút alja Kelet, 67. Mezőnagyimihály-Márk-halom, 68. Mezőnagyimihály-Névtelen-halom 69. Mezőnyárad-Gyeptörés Kelet, 70. Mezőnyárad-Gyeptörés Nyugat, 71. Méra-Vízre-járó, 2. lelőhely; 72. Miskolc-Diósgyőr-Várfürdő, 73. Miskolc-Szentlélek-Pálos kolostor, 74. Monaj-Észak, 75. Monaj-Monajkeddi, 76. Négyes-Alsó-rákos, 77. Négyes-Alsó-rákos 2., 78–79. Négyes-Felső-rákos I–II., 80. Négyes-Gátórház, 81. Négyes-Kerülő rét, 82. Négyes-Szigethát, 83. Nyésta-Kötél, 84. Rásonysápberencs-Szőlő alja, 85. Sajókaza-Radvánszky-kastély, 86. Sály-Dorgó-dűlő Dél, 87. Sály-Dorgó-dűlő Észak, 88. Sály-Kis-rét, 89. Sály-Pólián-dűlő, 90. Sály-Latorvár – Sály-Latorvártető – Sály-Örsúr vára, 91. Szakácsi-Középső-nyomástól délre, 92. Szendrőlád-Dél, 93. Szendrőlád-Dóka, 94–95. Szendrőlád-Kelet 1–2., 96. Szentistván-Daru-halom, 97. Szikszó-Hell Ring, 2. lelőhely, 98. Szomolya-Vén-hegy, Kaptárkövek, 99. Szomolya-Kutyahegy, 100. Szögliget-Szadvár, 101–102. Tiszababolna-Kappan-fok-lapos II–III., 103. Tiszababolna-Kis-telek Északkelet, 104. Tiszababolna-Kis-telek Nyugat, 105. Tiszababolna-Nádas-fertő, 106. Tiszababolna-Páskom Nyugat, 107. Tiszababolna-Sportpálya, 108. Tiszababolna-Fehérlő-tanya, 109. Tiszadorogma-Rákóczi Tsz, 110. Tiszadorogma-Szántó-halom, 111. Tiszakeszi-Bálinthát-Újtemető, 112. Tiszakeszi-Jaj-halom, 113. Tiszakeszi-Szódadomb, 114. Tiszalúc-Dankadomb, 115. Tiszavalk-Kossuth Tsz, 116. Tiszavalk-Kappan-fok-lapos I., 117. Tiszavalk-Négyesi határ, 118. Tiszavalk-Temető-dűlő, 119. Tomor-Pusztá-szőlő-alj, 120. Tomor-Árnyék-oldal, 121. Vatta-Csere-föld Dél, 122. Vatta-Dél, 123. Vatta-Középső-dűlő Észak

Arnót-Arnóti-oldal Észak

(azonosító: 84843)

neolitikum, ismeretlen kor

A lelőhely Arnót településtől légvonalban 1,2 km-re Ny-ra, a Kis-Sajón és annak csatornáján túl helyezkedik el egy, a környezetéből 2 m-re kiemelkedő dombon. Ny-i szélétől mintegy 50 m-re egy kanyargós holtmeder található. A lelőhely 2012 októberében került elő a 26. sz. főút – Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházáshoz kapcsolódó hatástanulmány készítése során. Az ez alkalommal végzett terepbejáráskor a neolitikum időszakából származó leleteket találtak a területen.

A lelőhelytől DNy-i irányban, az épülő árvízvédelmi vápa Ny-i szélénél, a holtmeder által körbefogott félszigeten 2014. május. 5. és 8. között megelőző feltárást végeztünk, melynek során összesen 2239 m²-es felületen alakítottunk ki tükörfelületet. Ezen a területen geofizikai kutatást is végeztünk, mely azonban negatív eredménnyel zárult. A gépi földmunka alkalmával mindössze egy 9 m átmérőjű körárok került elő, mely leletet nem tartalmazott. Kibontása és dokumentálása után gépi erővel rábontottunk az árok közepén elhelyezkedő területre, azonban régészeti lelet itt sem került elő. A körárok kora és létesítésének célja ismeretlen.

Munkatársak: Honti Szabolcs, Gregóczki Gergő, Simon József, Nagy S. József

*Tóth Krisztián***Arnót-Arnóti-oldal Dél**

(azonosító: 84845)

neolitikum, bronzkor, késő vaskor, római császárs-
kor, Árpád-kor

A lelőhely Arnót községtől 900 m-re Ny-ra, a Kis-Sajó csatornájának jobb partja mellett húzódó, ÉK–DNy-i irányú dombon helyezkedik el. A 26. sz. főút – Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházáshoz kapcsolódóan került sor a megelőző feltárására 2014. március 20. és 26., illetve május 14. és június 25. között, összesen 3562 m²-es felületen.

A lelőhely feltárt részén legnagyobb számban a neolitikum időszakából származó objektumok kerültek elő. Ezek közül a legfontosabbnak az S76-os kút számít, melyet egy kivájt fatörzs felhasználásával készítettek. Mindössze a fatörzs alsó, 10 cm magasságig megmaradt faragott darabjai őrződtek meg az állandó talajvíz következtében. Ugyanilyen szerkezetű neolitikus kút maradványai 2012-ben Sajószentpéter mellett kerültek

elő a 26. sz. főút Sajószentpétert elkerülő szakaszának építését megelőző régészeti feltáráson. Így jelenleg már két ilyen neolitikus kutat ismerünk Magyarország területéről.

A településobjektumok közül érdemes még kiemelni az S95-ös kiégett falú és aljú tüzelőgödrt, melynek dél felől volt bejárata, míg az északi részén kiöblösödött. Funkciója egyelőre nem tisztázott. A lelőhelyen 5 neolitikus temetkezés is előkerült, melyek közül az egyik férfit (S3) egy kerámia tállal és egy 10 cm hosszú obszidián pengével temették el. Két másik temetkezés egy hosszúgödör (S81–S82) két végében volt elhelyezve, az északabbi mellett pedig egy zöld színű, csiszolt kőveső került elő.

A bronzkor időszakából egy tölcséresen szűkülő, majd 2 m mélyen kiöblösödő gödrt dokumentáltunk, melynek funkciója ismeretlen.

A késő vaskorból összesen négy sírt tártunk fel, melyek közül az S77 csontvázas, az S99, S119 és S125 szórthamvas sír volt. A terület déli részén került elő egy bronz láncöv néhány darabja, mely feltehetően szintén egy sírhoz tartozhatott. A temetkezések a La Tène C időszakhoz köthetők.

A római korból két földbemélyített épületet (S12, S34) tártunk fel, melyek NyÉNy-i sarkában kőkemence maradványait dokumentáltuk. Az S34-es épület kemencéje mellett egy teljesen ép, kézzel formált fazék került elő.

Az Árpád-korhoz köthető három objektum közül az S96 számú kút a legjelentősebb, mely a domb déli aljában került elő. Miután a domb déli része mellett 2 m vastagságban kitermelték a földet, szürke, kerek foltként jelentkezett a sárga agyagban, közel a talajvíz szintjéhez. Érdekessége, hogy több faág maradvány és egy fenékbélyeges korongolt edény feküdt az alján.

Munkatársak: Nagy S. József, Galkó József, Simon József, Gregóczki Gergő, Honti Szabolcs

*Tóth Krisztián***Arnót-Kis-Sajótól nyugatra**

(azonosító: 84847)

ismeretlen kor

A lelőhely Arnót településtől 800 m-re DNy-ra, a Kis-Sajó ástott medrétől 150 m-re, annak jobb partján helyezkedik el egy, a környezetéből minimálisan kiemelkedő dombon. A 26. sz. főút – Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházáshoz kapcsolódóan került sor a megelőző feltárására 2014. április 23. és 29. között, összesen 865 m²-es felületen.

A feltárás során kutatott kis terület és kevés objektum nem alkalmas mélyebb következtetések levonására. Az öt oszlophely, melyek sorban, egymástól 3–4 m távolságban helyezkedtek el, akár egy épület tartóoszlopainak helyei is lehettek. A további három sekélyebb gödör az oszlophelyekkel egyetemben leletanyagot nem tartalmazott.

Munkatársak: Simon József, Gregóczki Gergő, Honti Szabolcs

Tóth Krisztián

Arnót-Arnót-oldal I.

(azonosító: 84915)

neolitikum, rézkor, bronzkor, késő vaskor, 7–9. század, Árpád-kor

A lelőhely Arnóttól 600 m-re Ny-ra, a Kis-Sajó ázott medrének bal partja mellett emelkedő, 1,2 km hosszú terasz déli részén helyezkedik el. Kiterjedése: 600x200 m. A 26. sz. főút – Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházáshoz kapcsolódóan került sor a megelőző feltárására 2014. június 26. és augusztus 4. között, összesen 1538 m²-es felületen.

A neolitikum időszakából származó néhány objektum csekély leletanyaggal rendelkezett. Feltehetően ehhez az időszakhoz köthető az S65-ös árokszerű jelenség is, mely egy kutya maradványait tartalmazta.

A rézkorhoz tartozik egy hamvasztásos temetkezés, mely a beruházási területen kívül került elő.

A bronzkor időszakából kerek, sekélyebb gödrök, illetve egy mély, kiöblösödő tárológödör származik, viszonylag csekély számú leletanyaggal. Az S33 csontvázas temetkezés kiemelkedik e jelenségek sorából, bár a későbbi korokban erősen megbolygatták. A feltehetően Ny–K-i tájolású sír nyugati részén két edénymelléklet helyezkedett el.

A késő vaskor időszakához köthető az S28 nagyméretű anyagnyerő gödör, illetve az S62 földbemélyített épület. Mindkettőből nagy mennyiségű kerámiaanyag látott napvilágot, de egy vas karperec töredék is előkerült.

A népvándorlás korából (7–9. század) származik három félig földbemélyített épület (S4, S9, S10). ÉK-i sarkukban kőkemencét dokumentáltunk, míg tetőszerkezetüket a sarkokban és az oldalfalak közepén elhelyezett oszlopok tarthatták. Kevés kézzel formált, kavicsos anyagú kerámia került elő betöltésükből. Az egyik edényen ujjal bekarcolt hullámvonal díszítés

figyelhető meg. Az S10 épület padlóján felfedezett kisméretű lyukból egy kétsoros csontfésű töredékei is előkerültek.

Az Árpád-kor időszakából nagyszámú leletet tartalmazott a terület legdélebbi részén feltárt gödör (S3). Szintén e korszakra keltezhető az S59, füstölőként értelmezett objektum, melynek oldalfalai és alja vörösre átégett, betöltése hamus, faszenes volt. Középkori voltát a Ny-i részén előkerült fenékbélyeges edény is bizonyítja.

Munkatársak: Gregóczki Gergő, Simon József, Galkó József, Miskolci György, Nagy Bálint, Bencze Solyom, Tóth Sándor

Tóth Krisztián

Ároktő-Dongóhalom

(azonosító: 15867)

kora és középső bronzkor

A lelőhelyen a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk geofizikai felmérést 2014. szeptember 29. és október 3. között, 3 ha területen. A magnetométeres felmérés a település magján kívül eső, a felszínen jelenleg is látható árkon kívüli területre is kiterjedt, ahol több bronzkori ház alaprajzát azonosítottuk. A település centrumában az ismert számos bolygatás miatt ép házalapot nem tudtunk detektálni. Bizonyítást nyert, hogy a település második építési fázisát (Füzesabony időszak) körülhatároló árkon kívül is települési területtel kell számolni. A külső települési egység feltehetően mindkét időszakban (Hatvan és Füzesabony) lakott volt.

Munkatársak: Tobias Kienlin és a Kölni Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Ároktő-Határ-halom (Mezőcsát-Határ-halom)

(azonosító: 80945)

rézkor, római császárcor

A lelőhelyen a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 7. alprojekt keretében 0,8 ha geodéziai felmérését végeztük el 2014. október 1. és 3. között.

A Mezőcsát és Ároktő határán álló halom formája alapján rézkori temetkezési halom. Mezőcsáti része sokkal inkább lepusztult, ároktői része jobban őrzí

eredeti formáját. Tőle északra található a mezőcsáti Hörcsögös-halom, az egyik leghíresebb hazai kurgán, így jól beleillik a korszak lelőhelyszisztémájába. A Határ-halom körüli lucernásban szarmata kerámiát figyeltünk meg.

Munkatárs: Honti Szabolcs

P. Fischl Klára

Balajt határa

őskor, Árpád-kor

Örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan 2014. október 30-án terepbejárást végeztünk Balajt határában.

Balajt-Balajti-hegy alja (azonosító: 88805): A községtől É-ra, a pincéktől NyDNy-ra található Balajti-hegy alja nevű határrészben, a friss szántásban, 230 m (DNy-ÉK) x 130 m (ÉNy-DK) területen Árpád-kori és újkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk (összesen 15 db-ot és 1 db kőszköz töredéket). A lelőhely kiterjedése jóval nagyobb lehet, lehatárolását a 2000. évi FÖMI légifelvételken látható felszíni nyom (a környezetétől elütő világos szín) alapján végeztük el. Feltételezett kiterjedése: 430 m (ÉK-DNy) x 330 m (DK-ÉNy).

Balajt-Közégtábla előtt (azonosító: 88807): A terepbejárás során megpróbáltunk azonosítani egy ismert, de az országos nyilvántartásban még nem szereplő lelőhelyet, melyet a Ládbesenyő–Balajt gázvezeték fektetéséhez kapcsolódó kivitelezés során, szakfelügyelet alkalmával 2005-ben fedezett fel Koós Judit. A kiásott vezetékárokban, a közégtábla előtt 100 m-rel, az út mellett szórványos őskori kerámiatöredékeket gyűjtött. Koós Judit leírása alapján a területen régészeti lelőhely határozható meg, minimálisan 140 m (K-Ny) x 70 m (É-D) kiterjedéssel.

A felszínt a 2014-ben végzett bejárás idején sűrű növényzet borította, így újabb megfigyelést nem tudtunk tenni. Elképzelhető, hogy az őskori lelőhely nagyobb része magasabb térszíneken húzódik. A lelőhely határainak pontosításához a későbbiekben a terepbejárás megismétlésére lesz szükség.

Munkatársak: Horváth Antónia, Galkó József, Óvári Gábor

Csengeri Piroška

Balajt-Várca-oldal

(azonosító: 88195)

középkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely Balajttól DNy-ra, közvetlenül a község határában található. A 200x50 m-es területen szórványos középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Borsodgeszt határa

őskor, késő bronzkor, középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Borsodgeszt-Délkelet (azonosító: 87629): A lelőhely Borsodgeszt DK-i részén, közvetlenül a település mellett, a Jaka-tó nevezetű domb Ny-i lejtőjén helyezkedik el. A terület nagyobb része mezőgazdasági művelés alatt áll. A bejárás során 450x160 m kiterjedésű területen nagy intenzitással és nagy mennyiségben késő bronzkori, közepes intenzitással pedig középkori kerámiák és őrlőkő került elő.

Borsodgeszt-Kis-völgy-dűlő Észak (azonosító: 87633): A lelőhely Borsodgesztől 1,6 km-re D-re, a Geszti-patak és a Pólya-völgy találkozásánál, a Kis-völgy-dűlő ÉNy-i részén, egy É-D-i irányú dombhat Ny-i lejtőjén helyezkedik el, a patak és a közút közvetlen közelében. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. 200x50 m-es területen szórványosan őskori kerámiatöredékeket, pattintott kőszközöket és paticsot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Miskolczi Melinda, Fekete László, Nagy Zoltán, Nagy S. József, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám, Toronya Zsolt

Tóth Krisztián

Borsodivánka határa 1.

őskor, neolitikum, rézkor, késő rézkor (badeni kultúra), bronzkor, római császárkor (szarmata), középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNY-i részén.

Borsodivánka-Malom-dűlő (azonosító: 87695): A lelőhely Egerlövőtől 900 m-re DK-re, az Eger-főcsatorna jobb partján emelkedő dombon, a csatornától 300 m-re, az Egerlövő–Borsodivánka közút 90°-os kanyarulatában helyezkedik el. A közút átvágja a lelőhelyet. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami közepes látási viszonyokat biztosított. 270x230 m-es területen 46 db, közepes intenzitással jelentkező késő rézkori (badeni kultúra), bronzkori és római kori (szarmata) kerámiatöredéket és 1 db pattintott kőszekert gyűjtöttünk. A lelőhelyet néhány nappal korábban P. Fischl Klára is bejárta a BORBAS projekt keretében (ld. Borsodivánka határa 2.).

Borsodivánka-Nagy-ugar Kelet (azonosító: 87699): A lelőhely Borsodivánkától 1,2 km-re ÉNy-ra, a Rima bal partján egy enyhe kiemelkedésen, attól 150 m-re, a közúttól közvetlenül Ny-ra helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és boronált volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 200x60 m-es területen alacsony intenzitással jelentkező őskori és középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Borsodivánka-Kis-föld Északkelet (azonosító: 87709): A lelőhely Borsodivánka Ny-i részén, a temetőtől 250 m-re Ny-ra, a Kóta-halomtól 170 m-re ÉK-re, a közúttól közvetlenül D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 340x150 m-es területen közepes intenzitással került elő 34 db kerámiatöredék és 4 db pattintott kőszekert. A lelőhelyet néhány nappal korábban P. Fischl Klára is bejárta a BORBAS projekt keretében (ld. Borsodivánka határa 2.).

Borsodivánka-Országúti-dűlő (azonosító: 87737): A lelőhely Borsodivánkától D-re, a Poroszló felé vezető közút K-i oldalánál, a megyehatártól 200 m-re, egy enyhe kiemelkedésen helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami közepes látási viszonyokat biztosított. 200x40 m-es területen alacsony intenzitással jelentkező neolitikus vagy rézkori kerámiatöredékeket (4 db) és pattintott kőszekerteket (2 db) gyűjtöttünk.

Borsodivánka-Korcsma-borgas I. (azonosító: 87743): A lelőhely Borsodivánkától 850 m-re K-re, a Kossuth Tsz közelében, a közút D-i oldalánál, egy É–D-i irányú dombháton helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 140x90 m-es területen csekély intenzitással 3 db neolitikus vagy rézkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Király Ágnes, Miskolczi Melinda, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczi Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Borsodivánka határa 2.

őskor, neolitikum, késő rézkor (badeni kultúra), bronzkor, kora és középső bronzkor, római császárkor (szarmata)

2014. szeptember 29. és október 3. között terepbejárás folytattunk a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében *Borsodivánka-Nagybalm (Marbajárás, azonosító: 16435)* tell település környezetében, bronzkori szatelit települések azonosítása céljából.

A terepbejárással nagyjából azonos időben a Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalát érintő ERD terepi munkái is zajlottak a térségben a Herman Ottó Múzeum munkatársai részvételével. Több lelőhely mindkét projekt kutatási területét keresztezte.

Borsodivánka-Malom-dűlő (azonosító: 87695): késő rézkori (badeni kultúra), bronzkori és római kori (szarmata) leletek kerültek elő. A lelőhely leírását ld. a Múzeum projektjének leírásánál (Borsodivánka határa 1.).

Borsodivánka-Pap-föld (azonosító: 87793): A lelőhely Tiszababólnától 1,8 km-re Ny-ra, a Páskom nevű terület Ny-i részén, a közúttól 270 m-re É-ra, egy kisebb Ny–K-i irányú domb Ny-i végén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen

szántott volt, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 360x350 m-es területen őskori és középkori kerámiatöredékek kerültek elő.

Borsodivánka-Kis-föld Északkelet (azonosító: 87709): késő rézkori (badeni kultúra) és római császárkori (szarmata) leletek kerültek elő. A lelőhely leírását ld. a Múzeum projektjének leírásánál (Borsodivánka határa 1.).

Borsodivánka-Kóta-halom (azonosító: 80953): A lelőhely Tiszabólnától 1,8 km-re Ny-ra, a Páskom nevű terület Ny-i részén, a közúttól 270 m-re É-ra, egy kisebb Ny-K-i irányú domb Ny-i végén helyezkedik el. A halom környezete és oldala mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. Kis intenzitással őskori kerámiatöredékek és pattintott obszidián eszközök kerültek elő.

Borsodivánka-Korsma-borgas II. (azonosító: 87791): A lelőhely Tiszabólnától 1,8 km-re Ny-ra, a Páskom nevű terület Ny-i részén, a közúttól 270 m-re É-ra, egy kisebb Ny-K-i irányú domb Ny-i végén helyezkedik el. 340x260 m-es területen őskori és római kori (szarmata) kerámiatöredékek kerültek elő.

Borsodivánka-Malom-dűlő 2. (azonosító: 89309): A Malom-dűlőben két kisebb foltban kis mennyiségű őskori kerámiát gyűjtöttünk.

Borsodivánka-Malom-dűlő 3. (azonosító: 89311): A Malom-dűlőben két kisebb foltban kis mennyiségű őskori kerámiát gyűjtöttünk.

Borsodivánka-Szentistváni-dűlő (azonosító: 87195): *Borsodivánka-Nagyhalom (Marhajárás, azonosító: 16435)* tell településtől É-ra, a Rima- és Kánya-patakok összefolyásától szintén É-ra neolitikus, bronzkori és római kori (szarmata) településnyomokat figyeltünk meg a szántásban. A füzesabonyi kultúra leletanyagát a Borsodivánka-Nagyhalom tellt lakó közösséghez kötöttük, a lelőhelyet pedig e települési klaszter részeként interpretáltuk.

Munkatársak: a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Borsodivánka-Nagyhalom (Marhajárás; azonosító: 16435), megegyezik **Borsodivánka-Prónay kastély** (azonosító: 15921) lelőhellyel

kora és középső bronzkor

A lelőhely összetett szerkezetű bronzkori település, melynek magja egy tell. A bronzkori falu az egykor vízzel körbevett sziget teljes felületét fedi. A jelenleg dupla halom formát mutató tellen és a hozzá kapcsolódó külső településen a BORBAS (Borsod Plain

Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk geofizikai felmérést 2014. szeptember 29. és október 3. között. A növényzeti fedettséghez igazodó geofizikai felmérésen sem régészeti korú épületek, sem árok nyomai nem jelentkeztek. A domb ÉK-i oldalába mélyített lőtér falában jól megfigyelhetőek voltak a tellt alkotó égett és hamus rétegek. A lőtér málló falából hatvani és füzesabonyi leletanyag hullik.

Munkatárs: Tobias Kienlin, Pusztai Tamás, Honti Szabolcs, a Kölni Egyetem és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Bükkábrány-Csahos-dűlő Kelet

(azonosító: 87661)

neolitikum, rézkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNY-i részén.

A lelőhely a Csahos-dűlő K-i részén, a Geszti-patakhoz közel, attól 400 m-re, a 3. sz. főút közvetlen közelében, attól ÉNy-ra, egy kisebb vízfolyás jobb partján helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor friss szántás borította, ami jó látási viszonyokat biztosított. 150x80 m-es területen szórványosan neolitikus vagy rézkori kerámiatöredékeket és kőeszközöket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Nagy Zoltán, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám, Toronya Zsolt

Tóth Krisztián

Bükkábrány-Bánya

középső neolitikum (AVK), rézkor (tiszapolgári kultúra, bodrogkeresztúri kultúra, hunyadihalmi kultúra), késő vaskor (kelta), római császárkor – szarmata

A Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájának területén 2014-ben is folytatódta a Múzeum ásatásai *Bükkábrány-Bánya, XII. lelőhellyel (Határ-szeg, azonosító: 78451) és X. lelőhellyel (Vatta-Nagy-rét-dűlő 3, azonosító: 78437)*. Mivel e lelőhelyek feltárása 2015-ben

2. kép. Különleges rézkori temetkezés a Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhely déli részén található neolitikus telep területéről
 Fig. 2. Unique Copper Age burial from the area of the Neolithic settlement located in the southern part of Bükkábrány-Bánya XI site

fejeződött be, összefoglaló jelentésüket a 2015-ös év terepi jelentései között, a Herman Ottó Múzeum követhető kötetében tesszük közzé.

2014-ben fejeződtek be *Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhely (Határ-szeg, azonosító: 75435)* 2012-ben elkezdett megelőző feltárásai. Az utolsó év munkálatait egy sajnálatos esemény vezette be. A január 6-i munkakezdekorsor szembesültünk vele, hogy a lelőhely még fel nem tárt, és a termelés számára vissza nem adott területeit a megelőző két hét során a bánya kitermelte. Ez a kitermelés érintette mindazokat a területeket, ahol a 2013. évi feltárásokat decemberben abbahagytuk, és a 2014. évben kívántuk folytatni – összességében a lelőhely mintegy 150 méter széles sávját. Így a 2014 márciusáig tartó ásátás során már csak a lelőhely megmaradt részeinek feltárására szorítkozhattunk: a lelőhely déli részén egy, az előző évadokban megkezdett római császárkori – szarmata település, a lelőhely középső zónájában pedig egy 2013-ban kezdett római császárkori – szarmata temető feltárását folytattuk, illetve fejeztük be. Az alábbiakban összefoglalva ismertetjük a 2012 és 2014 között elvégzett régészeti munkálatok eredményeit.

A XI. lelőhely déli részén egy középső neolitikum időszakába (AVK I) sorolható települést sikerült feltárni teljes terjedelmében. A telepszerkezet a korszakra jellemző, és korábban már megismert (*Bükkábrány-Bánya VII. lelőhely/Vasúti-dűlő II., azonosító: 55321*) komplexitást mutatta – kisebb eltérésekkel. A településen belül a házakat jelző cölöphelyek megközelítőleg É–D-i irányú sorokat alkottak. A hosszanti gödrök közé benyúló házak ÉNy–DK-i tájolásúak voltak. A cölöphelyek hármas csoportokat alkottak. A település egy olyan kút köré szerveződött, amely egy neolitikus objektumtól mentes zóna középpontjában helyezkedett el. A temetkezések egy része az agyagnyerő gödrökből (kisgyermek), másik része a házaktól DK-re került elő, mindegyikük bal oldalra zsugorított, csontvázas és melléklet nélküli temetkezés volt. A település ÉNy-i részén, az egyik hosszanti gödörben található omladék szintjén, egymás mellé fektetve egy derékban félbevágott, háton elhelyezett csontváz és mellette egy koponya került elő. Ezek közvetlen közelében egy ép csontváz feküdt, amelynek végtagjait természetellenes

3. kép. Kelta edényégető kemence Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhelyről

Fig. 3. A Celtic pottery kiln from Bükkábrány-Bánya XI site

módon a háta mögé csavarták (a mellékletek alapján rézkori; 2. kép). A csontváz alatt egy további koponya került elő.

A XI. lelőhely északi részén kisebb méretű középső neolitikus települések kerültek elő. Ezek szerkezete szórványosabb volt, de hasonló a fentebb ismertetett telephez. A neolitikus objektumok egy része nagyjából a feltárási terület középső részén helyezkedett el, két különálló egységként.

A lelőhely északi részén, a Csörsz-árok sánca alatt egy kisebb tiszapolgári temetőt tártunk fel edénymellékletekkel és állatcsontokkal.

A XI. lelőhely ÉNy-i részén egy nagy kiterjedésű, igen intenzív, középső rézkori, hunyadihalmi település részlete is napvilágot látott. Sajnos a feltárás megkezdése előtt a kijelölt próbaárkok egy részét kitermelték, így a települést ebből az irányból nem sikerült lehatárolni. Mivel a dombhát folytatódik a bejelölt lelőhelyen kívül is, feltételezhető, hogy a település eredetileg jóval nagyobb kiterjedésű lehetett. E településhez több mint 100 objektum tartozott, melyek döntő többsége viszonylag nagyméretű, közepes mélységű, kerek gödör, ahonnan nagy mennyiségű kerámia, állatcsont, csont- és kőesz-

közök kerültek elő. Egyértelmű házmaradványokat nem találtunk, viszont több cölöpszerkezetes építmény nyomai is jelentkeztek a rézkori gödrök között. A lelőhely középső részén, ettől a településtől délre szintén előkerült egy hasonló korú (hunyadihalmi) település.

A lelőhely területének északi részén, az északabbi hunyadihalmi településtől DNy-ra, a magaspart középső részén helyezkedett el a bodrogkeresztúri kultúra temetője. Összesen 35 sírből állt, amelyek nagy része főként a mezőgazdasági munkálatok miatt igen rossz állapotban maradt fenn. A csontok rendkívül rossz megtartásúak és hiányosak, a sírmellékletek pedig töredékes állapotúak és sérültek voltak. A leggyakoribb mellékleteket a csőtálcas edények és a nagyméretű tálak jelentették, az egy sírből előkerült legnagyobb edényszám 13 volt. További mellékletekként megemlíthetők a pattintott eszközök, kisebb kaparók, szilánkok és magkövek. Külön érdemes szólni az elsősorban tűzkőből készített, nagyméretű késekről és pengékről, amelyeket a koponyánál helyeztek el. Találtunk kisebb méretű obszidián nyílhegyeket is, általában a mellkas és a medence környékén. Nagyméretű csiszolt kőbalták és -fokosok ugyancsak előkerültek. Néhány rézből készített tárgy is megjelent a sírokban:

4. kép. Bronz fibula ezüst fedlappal a 27 síros szarmata temetőből (Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhely)

Fig. 4. A silver-plated bronze fibula from a Sarmatian cemetery with 27 graves from Bükkábrány-Bánya XI site

5. kép. Felnőtt és gyermek kettős temetkezése a 107 síros szarmata temetőből (Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhely)

Fig. 5. Double burial (an adult and a child) from a Sarmatian cemetery with 107 graves from Bükkábrány-Bánya XI site

vésők és egy kartekeercs pár. Egyetlen aranytárgy került csak elő: egy kisméretű, lemezből készített halántékkúp, amelyet viseleti helyzetben, az elhunyt halántéka alatt találtunk. A temetőben a sírok nagy része Ny–K-i tájolású volt, csupán néhány elhunytat tájoltak ellentétesen. A halottakat enyhén zsugorítva, egyetlen sírban pedig hátára fektetve helyezték el. Jól elkülöníthetőek voltak a sírsorok, a temetőt Ny-i irányból pedig egy többes temetkezés határolta. Ennek közepén egy zsugorított váz – medencéjén egy koponyával, bal oldalán pedig egy kicsavarodott, talán kifordult nyakú vázzal – helyezkedett el. A többes temetkezésben edénymellékletet is találtunk. A lelőhely területén további magányos vagy kis csoportokban elhelyezkedő bodrogkeresztúri temetkezések is előkerültek.

A XI. lelőhely teljes északi részét lefedték egy nagyméretű kelta település objektumai, melyek zömében kisméretű, kerek gödrök és félig földbemélyített, négyzetes alaprajzú, különböző méretű épületek voltak. Az épületek egymástól elkülönülő csoportokban helyezkedtek el. Minden egyes csoportot lakóépületek és műhelyek alkottak. A lakóépületek kisméretű, téglalap alakú, sekély, cölöpszerkezetes objektumok, míg a műhelyként azonosított jelenségek négyzetes alakú, ugyancsak cölöpszerkezetes, viszont nagyobb méretű és mélyebb objektumok voltak. Az egyik műhely padlósíntjén nagy mennyiségű grafitos salak került elő, illetve a közeléből a humuszolás során egy igen nagyméretű grafitömb. A műhelyek nagyobbik csoportját a kemencével ellátott, földbemélyített épületek alkották. A kemencék több típusát figyeltük meg: leggyakoribb a kerámiaalapozással és rostélyal ellátott, az épületekhez kívülről csatlakozó, a rostély alatt kétosztatú kemence (3. kép). Egy esetben az épület falába mélyítve került elő egy kerámiaalapozás nélküli, de ugyancsak kétosztatú kemence, egy alkalommal pedig épülethez nem kapcsolódó, különálló, nagyméretű, földfelszínre épített (valószínűleg edényégető) kemence platniját és alapozását találtuk meg. Ez utóbbi közelében került elő egy kemencebokorként értelmezhető objektum együttes, ahol két kemence egy nagyméretű gödörbe nyílt. E munkagödör alján nagy mennyiségű, az égetés során sérült edény töredéke hevert. A lelőhelyen végzett módszeres fémkeresős kutatás eredménye továbbá egy ezüst Audoleon-típusú érme, amely a kelta településen áthaladó Csörsz-árok sáncából került elő.

A legnagyobb számban a XI. lelőhelyen a római császárkori – szarmata időszakba sorolható objektumok voltak, melyek több eltérő méretű településhez, illetve két temetőhöz tartoztak. Az egyes települések nemcsak méretükben, de intenzitásukban és funkciójukban is

6. kép. Bronzveretes faládika a 107 síros szarmata temetőből (Bükkábrány-Bánya, XI. lelőhely)

Fig. 6. A wooden box with bronze covering-plates from a Sarmatian cemetery with 107 graves from Bükkábrány-Bánya XI site

különböztek. A lelőhely ÉNy-i részében számos kemencét, illetve füstölőt tártunk fel egy viszonylag jól körülhatárolható területen, a lelőhely DDK-i zónájában pedig kovács- vagy fémműves műhelyhez tartozó objektumok kerültek elő. Az ide tartozó gödrökből nagymennyiségű, több kilogramm súlyú vassalak és vastörredék származik, utóbbiak egy része alkototta a kovács szerszámkészletét. Ezek között voltak lyukasztók, árak, kések, ékek, illetve egy hidegvágó eszköz is, valamint két öntőtégely. A vastárgyakon és -törredékeken kívül számottevő bronztörédeket is találtunk: nagyméretű, javított és szegecselt bronzedények szétvágott és feldolgozásra váró darabjait, valamint feldarabolt római érmekeket. Nyilván ezek szolgáltak nyersanyagként a tárgyak öntéséhez. A fémmegmunkáló műhelyhez tartozó zónából előkerült egy germán típusú térdfibula, illetve egy vasból készült firma alakú mécses is.

A XI. lelőhely déli részén, egy kisebb homokdomb alkotta kiemelkedésen helyezkedett el az egyik (kisebb) szarmata temető 27 sírja,¹ amelyből ötöt árokkerettel láttak el. Sírsorok itt nem figyelhetőek meg, viszont a nagyfokú rablottság ellenére maradtak fenn bolygatatlan temetkezések is. A leggazdagabb sír női halottját felhúzott lábakkal, illetve a medence alá helyezett kézfejekkel temették el. Nyakában több, mint 80 gyöngyből és bronzkarikákból felfűzött lánc került elő *in situ*; a mellkasi részen egy fibulával. Mindkét kézfejenél gyöngysorok maradtak fenn láncként vagy a ruhára felvarrva, jobb kezén bronz karperec, a lábainál pedig több rétegben gyöngyök, szintén a ruhára felvarrva. A két bolygatatlan sírt az azonos típusú, kéttagú számszerű fibulák (4. kép), illetve a kiszélesedő végű pántkarperec a 2. század végére, a 3. század elejére keltezik. A temető

1 A temető értékelését ld.: K. Tutkovics Eszter: Szarmata temetkezések a bükkábrányi lignitbánya területén – Bükkábrány-Bánya, XI/A lelőhely szarmata sírjai. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* LIV (2015), 221–274.

többi sírja erősen rabolt volt, ennek ellenére megfigyelhettünk koporsómaradványokat, római érmekeket és aranyfittereket is.

A terület középső részén egy nagyméretű szarmata temető 107 sírját tártuk fel. A temető nagy része erősen rabolt volt, összesen 12 sír esetében tudtuk kizárni a bolygatást, azaz majdnem 90 %-os a rablás mértéke. A rablógödöröket a lehető legváltozatosabb módon nyitották meg: gyakran a koponya–mellkasi rész felől, így több esetben érintetlenek maradtak a halottak a medencétől a láb felé. Leggyakoribb mégis az, amikor a sír teljes egészére rányitottak a rablás során, de bizonyos részeket megkíméltek. Számos esetben azonban a felismerhetetlenségig szétdúlták a vázat vagy szélsőséges esetben semmit sem hagytak a sírgödörben. A halottak tájolásának fő iránya kisebb-nagyobb eltérésekkel a D–É-i főirány, többnyire DK–ÉNy, illetve DNy–ÉK. Egyetlen esetben figyeltünk meg ezektől eltérő tájólást: egy erősen lekerekített, inkább ovális sírgödörben egy Ny–K-i tájolású, oldalára fektetett, enyhén zsugorított pózban elhelyezett, melléklet nélküli halott feküdt. Különböző sírjelölési módokat is megfigyelhettünk a sírok feltárása során. Két temetkezést kör alakú árokkerettel láttak el, melyek dél felől nyitottak voltak, és sekély részletekből álltak, egy esetben pedig kőpakolás nyomait észleltük. Egyetlen alkalommal került elő kettős temetkezés, ebben a sírban egy felnőtt és egy gyermek, a szegényes mellékletek alapján egy férfi és egy kislány vázat helyezték el, sekély sírgödörben (5. kép). A nemek megoszlását a mellékletek alapján a rablottság miatt nehéz meghatározni. A bányaterület víztelenítése miatt rossz állapotban maradnak ránk a szerves anyag maradványok, feltehetően ennek is köszönhető, hogy csak háromszor figyelhettünk meg koporsó maradványokat, három esetben pedig valamilyen szerves anyagba csavarva helyezték el a halottat a sírgödörben, aminek eredményeként a csontok nagyon rossz állapotban maradtak fenn.

A gyermekek temetkezései összességében igen szegényesek voltak. Néhány darab gyöngy, egy-egy vaskés, illetve edény, egy alkalommal fibula és egyetlen érem az, amit melléjük helyeztek, legtöbbször azonban semmilyen maradandó mellékletet nem tettek a sírjaikba.

A férfiak legjellemzőbb tárgytipusai mindenképpen a fegyverek. Két sírből vaskardok kerültek elő, közülük az S:76 sír esetében egy 90 cm hosszúságú kardot dokumentáltunk fa tokban, mellette a kard bronz függőjével. A másik kard ugyancsak fa tokjával együtt maradt fenn, de ez csak 83 cm hosszúságban volt megfigyelhető. Mindkét sír erősen rabolt volt, közös jellemzőjük, hogy koporsóban temették el a halottakat.

Más temetkezésekből két lándzsa is előkerült, e sírok ugyancsak raboltak voltak, az egyikben egy vasbaltát is elhelyeztek.

A női sírok leletei változatosabbak. Az egyik leggyakoribb mellékletnek mindenképpen a gyöngyök számíthatnak, amelyekkel igen változatos módon díszítik a női halottakat. Több esetben is lehetőség volt a viselet rekonstruálására. Az S:50 rabolatlan sír női halottja a temető egyik legelőkelőbb temetkezése lehetett. Mellékletei közül ki kell emelnünk az ezüst fülbevaló párt a koponya két oldalán, az ezüst féltorquest a nyaknál, a mellkas jobb oldalán a nyaki részen előkerült két fibulát, a jobb kézfejen az ezüst karperecet és gyűrűt, illetve a bal kézfejen a két bronz pántkarperecet. A medence bal oldalán egy bronz tégely került elő. A láb környékén négy rétegben dokumentáltuk a gyöngyöket. A bal lábnál megfigyelhető volt, hogy egy réteg gyöngy magasabban helyezkedett el, ez alapján valamilyen bő aljú ruhadarabot feltételezünk, aminek a szélét ráhajtották erre a részre. A legelső sor maradt fenn viszonylag érintetlenül, itt 22 sor volt követhető. A sír esetében más viseleti elemekre is következtethettünk: a féltorques alatti gyöngyök feltehetően a ruha nyakát díszítették. Ezen kívül mindkét kézfejnél gyöngyök lehettek a ruhára varrva, kiegészítve a karpereceket. A halott lábánál egy vaskést helyeztek el, ami körül gyöngyök voltak, feltehetően egy gyöngyös zacskóban. A bronztéglék (pyxisek) mellett két további említésre méltó tárgytypussal találkoztunk: az egyik rabolt női temetkezésben egy egytagú, aláhajtott lábú ezüst fibula volt egy ezüst kanálkával és csipesszel együtt ezüst karikán összefűzve. A másik jelentős tárgytypus az egyik előkelő női temetkezés bronzveretes fa ládikája (6. kép).

A fentebb bemutatott 107 síros temetőtől déli irányban húzódik a *Bükkábrány-Bánya, XIII. lelőhelyként* megjelölt *Csörsz-árok* (azonosító: 15932), vagyis annak egyik külső vonala, mely a bánya egész területén végigfut. A sánc egy része a mai Vatta és Bükkábrány települések határvonalát képezi, így viszonylag jó állapotban fennmaradt. Eddigi kutatásaink során 13 átvágást nyitottunk, azonban csak egyetlen esetben fordult elő, hogy szarmata objektum került elő az árok közelében (a sánc alatt egy cölöpszerkezet nélküli ház, nagyon gyér leletanyaggal). Szerkezetre utaló új információkat eddig nem tudtunk megfigyelni.

Kalli András, K. Tutkovics Eszter

Csincse határa

neolitikum, középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Csincse-Nagy-keincstár Délnyugat (azonosító: 87643): A lelőhely Csincse Ny-i szélénél, a Kis-Csincse-patak bal teraszán, az országút közvetlen közelében, attól É-ra helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor learatott napraforgó fedte, ami közepes látási viszonyokat biztosított. 200x40 m-es területen kis intenzitással őskori és középkori kerámiatöredékek, valamint kevés patics került elő.

Csincse-Lőrinc-dűlő (azonosító: 87655): A lelőhely Csincse DNy-i részén, a falu közvetlen közelében, a Lőrinc-dűlő nevezetű határrészben helyezkedik el, a Kis-Csincse bal teraszán, attól 500 m-re. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor learatott és beszántott búza borította, mely jó látási viszonyokat biztosított. 330x60 m-es területen közepes intenzitással jelentkező neolitikus kerámiákat és pattintott kőeszközöket, illetve szórványosan középkori kerámiatöredékeket találtunk.

Munkatársak: Fekete László, Nagy Zoltán, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám és Toronya Zsolt

Tóth Krisztián

Damak határa

neolitikum, bronzkor, középkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaujszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük, melyek során a következő lelőhelyeket találtuk:

Damak-Szaladás (azonosító: 88203): A lelőhely Damaktól D-re, a Kerek-hegy oldalában, a Damak és Edelény közötti úttól K-re található. Az 50x50 m-es területen közepes intenzitással jelentkező neolitikus és bronzkori kerámiát gyűjtöttünk.

Damak-Demeter-rész (azonosító: 88201): A lelőhely Damaktól ÉK-re, a Damakot Hegyemeggel összekötő út É-i oldalán, a Koldus-domb lábánál található. Az 50x50 m-es területen szórványos középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Edelény határa

bronzkor, középkor, ismeretlen kor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaujszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Edelény-Várca-tető (azonosító: 88199): A lelőhely Balajttól D-re, Edelénytől K-re, a Várca gerincén található. A 300x50 m-es területen intenzív bronzkori lelőhelyet azonosítottunk.

Edelény-Ürgés 2. (azonosító: 88205): A lelőhely Edelénytől K-re, a damaki út mellett, a Damaki-pataktól É-ra található. A területen szórványosan elhelyezkedő leleteket gyűjtöttünk, melyek korát nem lehetett meghatározni.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Egerlövő-Dánfi

(azonosító: 87693)

késő rézkor (badeni kultúra), bronzkor, római kor (szarmata)

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szelessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNY-i részén.

A lelőhely Egerlövő DK-i szélétől 300 m-re, egy, a környezetéből markánsan kiemelkedő dombon, a Kánya-pataktól 600 m-re Ny-ra helyezkedik el. A lelőhelyet, illetve a dombot középen metszi az Egerlövő–Borsodivánka közút. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és boronált volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 360x110 m-es területen kisebb intenzitással késő rézkori (badeni kultúra), bronzkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Király Ágnes, Miskolczi Melinda, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczki Gergő, Nagy S. József

*Tóth Krisztián***Felsőzsolca-Árvízvédelem, 3. lelőhely**

(azonosító: 76501)

késő vaskor, Árpád-kor, ismeretlen kor

A lelőhely Felsőzsolcától 400 m-re Ny-ra, a Kis-Sajó jobb partján, attól kb. 30 m-re, a környezetéből kevésbé kiemelkedő dombon helyezkedik el. Megelőző feltárását, melyet a 26. sz. főút – Miskolc északi elkerülő II. üteme útberuházás munkálatai tettek szükségessé, 2014. április 18. és május 5. között végeztük. Ennek során 6158 m² területet kutattunk.

A lelőhely legkorábbi objektuma egy, az agyagos altalajban talált késő vaskori (La Tène) kerámiás réteg volt (S1). Pontos határai/szélei nem voltak, és betöltést sem lehetett megfigyelni, pusztán faszénzemcséket és rengeteg kerámiát a sárgásbarna agyagos talajban. Az objektum mellett egy ismeretlen korú oszlophely jelentkezett alig észrevehetően.

A többi jelenség Árpád-kori vagy ismeretlen korú volt (utóbbiak feltehetően szintén Árpád-koriak). Három kemenceplatni is előkerült (S3, S11, S19), melyek közül kettőhöz tartozott munkagödör. Korhatározó

leletet csupán az egyikben találtunk (S11), mely alapján feltehetően mindhárom kemence Árpád-kori lehetett. A kemencéken kívül kerek és amorf gödröket dokumentáltunk, többségében Árpád-kori leletekkel. Kiemelendő az S2 stratigráfiai egység, melyből rengeteg faszén társaságában nagy mennyiségű kerámiatöredék és vasszögek kerültek elő. Az S4 gödör hamus betöltése szintén sok kerámiatöredéket és egy vaskést tartalmazott.

Munkatársak: Gál Viktor, Simon József, Gregóczki Gergő, Honti Szabolcs, Szabó István, Szabó László, Pálfi Tibor

*Tóth Krisztián***Felsővadász-Bodó-szőlő**

(azonosító: 88207)

középkor

A „Szelessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépitményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely Felsővadász községtől DK-re, Selyeb és Felsővadász határán, egy É–D-i irányú, névtelen hegygerinc É-i végén található. 50x50 m-es területen szórványos középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

*Fekete László***Füzér-Vár**

(azonosító: 16582)

13–17. század

2014. augusztus közepétől november közepéig tervátást végeztünk a füzéri Felsővár területén. A régészeti kutatómunka a Vár 2014 nyarán megkezdett kiépítésével párhuzamosan zajlott. Az építészeti ter-

veknek megfelelően azokon a területeken – elsősorban pinceterekben – végeztünk feltárást, amelyeket a kiépítés során drasztikusan átalakítanak vagy megsemmisítenek.

A kutatást az ún. Tárház alatti pince keleti falának lokalizálásával kezdtük. Ennek a falazatnak a föld alatt megbúvó alapozását, pontosabban annak felületét azonosítottuk. A munkát az ún. Ebédlőpalota alatti pince feltáráásával, a kiviteli tervekben szereplő szintekig történő szintsüllyesztéssel folytattuk. A süllyesztés során a helyiség déli falának – azaz a déli várfalnak – a belső oldalán előkerült az átlagosan 15–20 cm széles alapozási kiugrás. A tervezett kivitelezési szint elérése során szisztematikusan eltávolítottuk a középkori rétegeket, megtisztítottuk a helyiség kétharmadát elfoglaló, észak felé lépcsőzetesen emelkedő természetes sziklafelszínét is. A helyiség keleti falát, melyben egy nagyméretű teherhárító ív is megmaradt, erre a sziklafelszínre alapozták. A helyiség még meglévő falait, valamint a teherhárító ívet részletesen dokumentáltuk. Az utóbbi kivitelező által végzett elbontását követően jól azonosíthatóvá vált a falazat utólagos bekötése a külső déli várfalra.

A várkáporna előtti ún. Gerendás pince területének keleti harmadában is szükségessé vált a régészeti célú szintsüllyesztés. A nagyköves, fekete humuszos, Árpád-kori feltöltési rétegben az épület keleti falának alapjait már nem találtuk meg. A várkáporna falához futó keresztfal déli szakaszán alapozásra nem számíhattunk, mivel itt egy nagyméretű, boltozott nyílás biztosította a közlekedést a pincehelyiségek között. Ebben a helyiségben is azonosítottuk a déli várfal szakaszon (azaz a várkáporna északi falában) egy 25 cm széles alapozási kiugrás nyomait. Ennek az alapozásnak a kövei porózus kötőanyagban, lazán helyezkedtek el. Megtisztítottuk a helyiség ÉNy-i negyedét is, feltárva így az itt meglévő természetes szikla észak felé emelkedő tömbjét.

Az alsó várudvar szakasz területén a 2009–2011 között feltárt ciszterna kiépítéséhez kapcsolódóan végeztünk régészeti feltárást annak környezetében. A felső humuszréteg eltávolítását követően azonosítottuk a várudvar utolsó, 17. századi sárga agyagos járósíntjét. Ezt elbontva lehetőségünk volt az alatta lévő feltöltési réteg vizsgálatára is. A beruházás által érintett mélységig végeztük a feltárást, mely átlagosan 40–50 cm volt. Így a mélyebben húzódó, a korábbi korszakhoz tartozó rétegek teljes feltáráására már nem volt módunk.

A 16. században emelt nyugati, ún. Alsó bástya területén a kivitelező által elvégzett elsődleges földmunkákat követően nyílt lehetőségünk a védmű keleti részén a várfalak külső és belső síkjának meghatározására. A várfalakat itt is a természetes, lépcsőzetes sziklafelszínre alapozták. Az 1,5 m hosszú keleti falsík kivételével ezen

a részen felmenő falszakaszok lényegében nem maradtak fent. A bástya keleti végében a 4 m vastag falak belső síkja a hegy emelkedő sziklafelületeihez simul.

A Felsővár külső fala mellett, a kaputoronytól északra jelöltünk ki három kutatóárkot az itt futó rétegsor vizsgálatára. A két nagyobb méretű, 2014/1. (190x170 cm) és 2014/2. árok (270x320 cm), valamint egy kisebb kutatóblokk, a 2014/3. árok (100x250 cm) területén közepes mennyiségű kései, 17. századi kerámiaanyagot találtunk. A sziklafelszínen egy barna erdei talajt és közepes mennyiségű omladékból származó követ tartalmazó réteget tudtunk csak azonosítani.

A 2014. évi feltárást utolsó szakaszában az ún. Rimay ház (korábban már kutatóárkokkal vizsgált) rétegeinek szisztematikus bontását végeztük el a kivitelező által meghatározott mélységig. A helyiség nyugati felében két meszes-habarcos járósíntet, egy ezek között lévő feltöltési szintet – ahonnan egy 1482-ben vert Hunyadi Mátyás dénár is előkerült –, továbbá a tér északi falánál azonosított alapozási kiugráshoz kapcsolódó építési szintet, végül az ez alatt húzódó szintkiegyenlítő réteget távolítottuk el, mintegy 3 m mélységig.

Az ásás közben a helyiség keleti falának belső síkja – melytől keletre egy eddig még nem kutatott terület húzódik – instabillá vált. A falsíkot dúcoltuk, majd szakemberek bevonásával tartott konzultáció után a terület keleti felének teljes feltárást – szükségessé vált a falazatok visszabontása, a mögöttük lévő várudvari területek régészeti módszerekkel történő kutatása, lesüllyesztése is – a következő évre halasztottuk. A Rimay ház keleti felében így ez évben csupán a felső két járósínt feltáráására maradt lehetőségünk.

Régészeti szakfelügyelet keretében elvégeztük a várkáporna külső homlokzatainak a falszövetben megfigyelhető falelválások, másodlagos helyzetben lévő faragott kövek rajzi felmérését, fotódokumentálását, majd ugyanerre lehetőségünk nyílt a káporna alatti, ún. Szalonnás pince falszövevei esetében is. Megállapításaink szerint a várkáporna utólagosan épült a déli várfal addig többszörösen javított külső falsíkjához. Megfigyelhető volt, hogy a déli várfal nyugati szakaszának külső síkjában látható fehér tufaköves javítás befut a káporna falcsatlakozása mögé. Ugyanezt tapasztaltuk a káporna keleti falánál is. A falszövetben meghatározott, másodlagosan felhasznált faragott kőanyagban megtalálható volt többek között a feltételezhető első káporna boltozati bordáinak, sőt boltozati csomópontjának több darabja is. Emellett kiemelendő, hogy a déli falban található, az első káporna feltételezett DK-i sarkát alkotó faragott kövek egy további példánya jelentős magasságban, a déli falszövet nyugati felében került elő.

Arra a várkapolnával kapcsolatos alapvető kérdésre, hogy a déli falban látható sarokkövek eredeti helyzetben vannak-e, kutatásunk után sem adhatunk megnyugtató választ. Az azonban kiderült, hogy a három egymás felett elhelyezkedő nagyméretű kő közül csak az alsó kettőn figyelhető meg egy jellegzetes, 135 fokos éltörés. A legfelső, anyagában is eltérő elemen ez már nem található meg. A faragott kövek alatt, a sziklafelszínen ugyanakkor két sorban, andezitből rakott kiegyenlítő sorokat azonosítottunk, melyek törés nélkül haladnak tovább keleti irányba a sarokkövek keleti szélétől. A vizsgált kövek környezetében falelválás, kötőanyag-anyag kőanyag-váltás nem figyelhető meg.

A részletesen dokumentált munka végén nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a sarokkövek egy korábbi kápolna *in situ* megmaradt részét alkotják. Ugyanakkor az sem bizonyítható, hogy a mai kápolna építései – legalábbis a sarokkialakítás tekintetében – tervmódosítás történt volna, mivel a faragott „sarokkövek” alá lerakott szintkiegyenlítő sorok már a téglalap alaprajzú kápolna formájához igazodnak. A nyugati fal mélyebben fekvő lábazati kiugrása egy periódusban épült a falazat felmenő részeivel, azaz az első kápolna maradványai itt sem figyelhetőek meg. Véleményünk szerint a ma is álló várkápolna az alapjaitól újonnan épült, s építése során falai alsó részében falazóanyagként felhasználták egy előző épület egyes faragott kőelmeit.

A várkapolnától nyugatra eső falszakasz kivitelező általi visszabontása során derült fény arra, hogy az eddig egységesnek gondolt várfalat belülről, ismeretlen időben megvastagították, azaz köpenyezték. Ebbe az 50 cm vastagságú belső falvastagításba vésték bele utólag az ún. Tárház alatti pince és az ún. Gerendás pince közti átjáró déli boltvállát is. A falvastagítás kora a belső területek korábbi szintsüllyesztése miatt már nem volt meghatározható. A kivitelezés előrehaladása miatt azt sem tudtuk megállapítani, hogy milyen hosszúságban érintette e köpenyezés a déli várfalat.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Németh Lajos

Gál Viktor

Gönc-Szent Imre Római Katolikus Plébániatemplom (azonosító: 80737)

középkor, 15. század, 18. század

A Tiszáninneni Református Egyházkerület felkérésére került sor a gönci Szent Imre Római Katolikus Plébániatemplom szentélyének feltárására, melynek tervezett helyreállítása a Károlyi Gás-

pár Program részeként valósul meg. A tervátatást 2014. március és április hónapjaiban végeztük.²

Gál Viktor, Miskolczi Melinda

Hegymeg-Második-völgy

(azonosító: 88209)

ismeretlen kor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépitményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaujszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonatra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely Hegymegtől Ny-ra, a közút É-i oldalán, közvetlenül az út mellett található. 60x50 m-es területen szórványos, meghatározhatatlan korú leletet gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronyi Zsolt

Fekete László

Hejőbába-Északnyugati külterület (Keringő-csatorna É-i partja)

(azonosító: 88797)

rézkor, késő bronzkor, középkor

A lelőhely a községtől ÉNy-ra, a volt Új Élet Tsz telepétől ÉNy-ra, a Keringő-csatorna vizenyős kiszélesedésének É-i partján, egy K–Ny-i irányú kiemelkedésen helyezkedik el.

Pusztai Imre leletbejelentése nyomán vált ismertté, aki 2014 márciusában mintegy 400x150 m-es területen gyűjtött leleteket – rézkori és késő bronzkori kerámia-töredékeket (összesen 9 db-ot), valamint egy középkori ekepapucsot.

Csengeri Piroska

2 Az erről szóló előzetes jelentést ld.: Gál Viktor–Miskolczi Melinda: A gönci Római Katolikus Plébániatemplom 2014. évi feltárása. *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* LIV (2015), 311–325.

Hernádnémeti-Németi-halom (Bőcs-Nagyhalom) (azonosító: 85685)

kora és középső bronzkor, vaskor

2014. február 27-én a BORBAS projekt előkészítő munkálatainak részeként helyszíni szemlét tartottunk a Miskolci Egyetem hallgatóival Hernádnémeti-Németi-halom lelőhelyen. A bronzkori tell település Kalicz Nándor monográfiájában Bőcs-Nagyhalom néven szerepel. A telltől K-re, az egykori vízjárás magaspártján több helyen világos folt látható. Ezeken a területeken a homokos altalaj az erózió miatt a felszínre került. Az egyik ilyen foltban két helyen kiszántott embercsontokat és mellettük frissen törött bronzkori kerámiát találtunk. A sírokat lefényképeztük, majd felszedtük az embercsontot és a kerámiát. A tell település közelsége alapján valószínűsíthetjük, hogy fűzesabonyi temetkezésekről van szó.

2014. március 7-én a Herman Ottó Múzeum munkatársaival és Kertész Gabriellával a sírok leletmentése céljából újból a helyszínre mentünk. A 2. sírként nyilvántartott lelet- és embercsont-sűrűsödés területét megtisztítva nem találtunk további régészeti jellegű anyagot, és az altalajt elérve nem jelentkezett sírfolt sem. Az 1. számú sír helyének tisztítása során több rétegben további, erősen bolygatott embercsontok jelentkeztek. Az altalaj elérésekor itt sem mutatkozott sírbeásás foltja. A felszedett csontanyag kevesebb, mint egy ember teljes csontváza.

Míndezek alapján megállapítható, hogy a területen temetkezések vannak/voltak, melyeket a talajművelés megbolygatott, és az eredeti helyétől távolabbi területen a felszínre hozott. A helybeliek elmondása alapján a II. világháborúban katonákat temettek el itt. A „sírok” helye a tell település külső lakóövezetében található, így, a régészeti objektumok bolygatásából kerülhetett a bronzkori kerámia az embercsontok mellé. Valószínűsíthető azonban az is, hogy egy, esetleg két megbolygatott bronzkori sírről van szó, melyeknek részeit csak másodlagosan találtuk meg.

A lelőhelyen a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk geofizikai kutatást és szisztematikus fémkeresős leletfelderítést 2014. március 19. és 29. között. Geofizikai felmérést 6,75 ha területen folytattunk a tell K-i és Ny-i oldalán, a bolygatások által kialakult rézsút kihagyva. A geofizikai képen házak egyértelmű nyomai nem mutatkoztak. A központi tell települést a felszínen sötétebb színű széles sáv övezi, melyet árokként értelmeztünk. A geofizikai

képen e sáv két szélén egy-egy nagyon markáns, önálló vonalvezetésű, keskeny anomália látható, közöttük leletmentes területtel.

A központi domb területén Bacskai István végzett fémkeresős kutatást. Az átvizsgált területen 7 db régészeti korú tárgyat talált, sok lőszermaradványon kívül. Egy salakmaradvány, két kis bronzrög, egy töredékes bronztárgy mellett egy bikónikus fejű, tordírozott szárú bronz tű és egy spirális végű kartekercs sorolható a település korszakához. E tárgyakon kívül egy kelta karperec töredéke is előkerült.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, a Kölni Egyetem és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

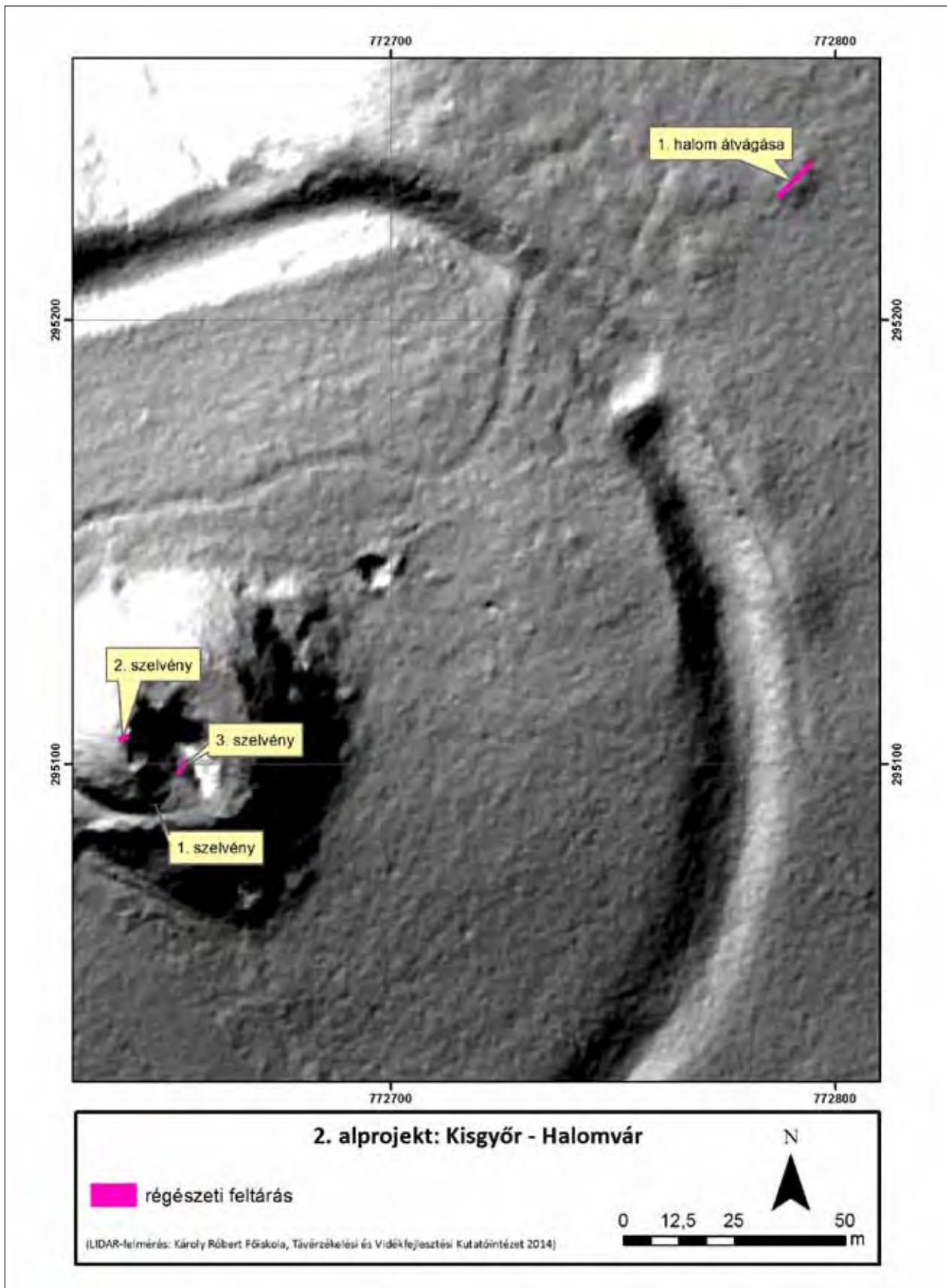
Kisgyőr-Halomvár (azonosító: 16014)

őskor?, Árpád-kor

Az ismeretlen korú erődítés és halomsírok területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 2. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014. november 24. és november 28. között (7. kép).

Célunk Kisgyőr-Halomvár építési idejének meghatározása volt. A halomba vágott út partfalában és a központi halomtest közepében található mélyedés kb. 0,5x3 m-es területen történő megtisztításán kívül a halom tetején található háromszögelési pont mellett, a jelenlegi legmagasabban megmaradt területen kutatóárkot nyitottunk. A feltárás eredményeképpen megállapíthattuk, hogy a Halomvár valóban mesterséges építmény, korhatározó leletanyagot azonban egyik szelvényben sem találtunk. A Halomvártól DNy-ra, még a kerítőárkon belül található szántott terület geofizikai kutatása során egyértelmű régészeti objektumot nem sikerült kimutatnunk, ám a szántó bejárása alkalmával egy darab Árpád-kori fazék peremtöredéket találtunk.

A Halomvár árkának ÉK-i szomszédságában található sekély, kőpakolásos halmok közül a legnagyobbat (1. halom) 11x1 m nagyságú kutatóárokcal vágtuk át. A szelvényből összesen egy darab 1x3 cm-es, jellegtelen kerámia oldaltöredék került elő, mely korhatározásra alkalmatlan. A halomsír É-i részéből azonban több szenült famaradványt is gyűjtöttünk, melyek későbbi radiokarbonos kormeghatározása talán szolgáltat némi támpontot a keltezéshez. A halomsír változó mére-

7. kép. Kisgyőr-Halomvár. A 2014. évi kutatóárokok helyzete a lelőhely LIDAR képére vetítve
 Fig. 7. Kisgyőr-Halomvár. Location of the excavation trenches in 2014, projected on the LIDAR image of the site

tű, lapos kövekből épült kőpakolásának legalján, az egykori altalajra egymás mellé fektetett, nagyméretű, lapos köveket találtunk. A szelvényben négy bolygatást („rablógödrot”) dokumentáltunk, melyek tölcseásterű mélyedésekbe – a halomtest intakt részein megfigyelhető, szabályosan egymásra fektetett kövektől eltérően – rendezetlenül visszadobált kövek és intenzívebb, humuszos betöltés formájában jelentkeztek. Az utólagos beásások egyetlen esetben sem érték el a legalsó, vízszintesen egymás mellé fektetett kőréteget. A halom alján lévő kősort eltávolítva az intakt, szürke, agyagos altalajban egy 10 cm és egy 60 cm átmérőjű sekély (5–10 cm mélységű), sárga, agyagos-kőmorzsalékos betöltésű foltot találtunk, ám ezeket kibontva semmilyen régészeti jelenséget nem került elő.

A régészeti feltárással párhuzamosan a Halomvár teljes területét fémkereső műszerrel is átvizsgáltuk, ám a II. világháború idejéből származó tárgyakon kívül mást nem találtunk.

A Halomvár és a környezetében található halomsírok korának meghatározására további, nagyobb felületű szelvények nyitására lenne szükség.

Munkatársak: Kertész Gabriella Nikoletta, Miskolczi Melinda, Bacskai István, Bakos Gábor, Gyárfási József, Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Nagy S. József, Toronya Zsolt

Király Ágnes, Szörényi Gábor András

Kistokaj-Homokbánya

(azonosító: 16017)

őskor, középső neolitikum, bronzkor, késő vaskor (kelta kor), római császárkor, hun kor, honfoglalás kor, Árpád-kor

A Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából Előzetes régészeti dokumentáció II. fázisának készítéséhez kapcsolódóan 2014. november 17-én próbafeltárást kezdtünk a „Kistokaj, külterület 018/16 helyrajzi számon létesítendő üvegház és kiszolgáló létesítményei” beruházás területén.

A próbafeltárást Kistokaj-Homokbánya lelőhelyet érintette, mely már az 1950-es évek óta ismert, és véleményünk szerint megegyezik a Gerenda, illetve Gerenda-dűlői homokbánya elnevezésű lelőhelyekkel. Az 1950-es évektől az 1970-es évek közepéig a homokkitermelés során középső neolitikus (AVK – Tiszadob), késő vaskori (kelta kori) és római császárkori településmaradványokat, hun kori temetkezést, valamint egy honfoglalás kori temetőt bolygattak meg. A nagyszámú

kutatás ellenére a lelőhely pontos helyzete és kiterjedése a 2000-es évek elejére feledésbe merült, mivel a betemetett homokbánya helye ekkor már nem volt azonosítható, a régi feltárásokhoz pedig nem kapcsolódtak geodéziai adatok.

2003 novemberében Czajlik Zoltán és Tankó Károly (Eötvös Loránd Tudományegyetem) vezetésével vaskori településkutatás keretében szisztematikus terepbejárások zajlottak a térségben, melynek során a homokbánya EOV térképen ábrázolt helyén két részleten őskori és neolitikus, a terület D-i részén pedig középkori(?) leleteket gyűjtöttek. 2014. február 19-én az üvegház és kiszolgáló létesítményei beruházáshoz készülő Előzetes régészeti dokumentáció I. fázis kapcsán Miskolczi Melinda vezetésével a Múzeum munkatársai terepbejárást végeztek a területen, melynek alkalmával pontosították a lelőhely kiterjedését. A D-i lelőhelyrészen Árpád-kori, míg az ÉNy–DK-i irányban hosszan elnyúló lelőhelyrészen neolitikus, bronzkori, római császárkori és Árpád-kori leleteket gyűjtöttek.

Az Előzetes régészeti dokumentáció II. fázis próbafeltárást megelőzően, 2014. november 11-től Tóth Krisztián, Honti Szabolcs és Nagy Zoltán vezetésével elvégeztük a beruházás területéből 18 ha geofizikai felmérését. A kutatás hordozható MAGNETO® MXPDA talajmágnésesség mérő műszerrel történt. A vizsgált terület Ny-i, szélső sávját kivéve mindenütt régészeti jelenségeknek tulajdonítható mágnéses anomáliák jelentkeztek, mely a felszínen gyűjtött leletekkel együtt előrevetítette egy intenzív, több korszakú lelőhely meglétét szinte a teljes beruházási területen.

A próbafeltárást D-ről É felé haladva végeztük az előre kimért, K–Ny-i irányú kutatóárkokban (1–33. árok) 20.600 m² területen. A kutatóárkokban 759 régészeti jelenséget azonosítottunk (s1 – s759), melyek foltjai közepes intenzitásban jelentkeztek, és igen változatosak voltak. A terület D-i részén főként Árpád-kori házakat, árok részleteket, kemencéket és gödröket fogtunk meg, míg északabbra inkább őskori (késő vaskori) és római császárkori telepjelenségeket, földbemélyített, négyszögletes épületeket, cölöphelyeket, kemencéket, gödröket találtunk. Mindkét területen előkerült továbbá néhány, feltehetően temetkezéshez köthető folt (honfoglalás kori és késő vaskori?).

Az árkok nyitásával párhuzamosan megkezdtük az előkerült régészeti jelenségek foltjainak dokumentálását, melyet azonban 2014. december 2-án, a téli csapadékos időjárás beköszöntével, *vis maior* bejelentése mellett fel kellett függesztenünk. A jelenségek feltáráására már nem

8. kép. Kistokaj-Homokbánya. Cikádafibula a 2014. évi kutatásból (fotó: Kiss Tanne István)
Fig. 8. Kistokaj-Homokbánya. A cicada fibula from 2014 (photo by István Kiss Tanne)

nyílt lehetőségünk. A 759 jelenség geodéziai bemérése elkészült, a foltleírások s1 – s601-ig, a foltfotók s1 – s706-ig, míg a foltrajzok s1 – s657-ig állnak rendelkezésre.

A próbafeltárással párhuzamosan 5 ha területen műszeres leletfelderítést végzett a Múzeum megbízásából Bacskai István. Ennek alkalmával kb. 70 régészeti lelet került elő többféle korszakból (8. kép).

2015 tavaszán a *vis maior* feloldására nem került sor, a lelőhelyen a próbafeltárással nem folytatódott, mivel a beruházó elállt beruházási szándékától.

Munkatársak: Fekete László, Juhász Ádám, Galkó József, Gregóczki Gergő, Gyárfási József, Honti Szabolcs, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József és Toronya Zsolt

Horváth Antónia, Tóth Krisztián, Csengeri Piroska

Kupa határa

őskor, neolitikum, középkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum

– Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Kupa-Pap-erdő (azonosító: 88215): A lelőhely a községtől ÉK-re, a Kupai-Vadász-pataktól K-re, egy ÉK–DNy irányú gerinc D-i teraszán található. 30x30 m-es területén szórványos neolitikus kerámiát gyűjtöttünk.

Kupa-Fecske-dűlő V. (azonosító: 88211): A lelőhely a községtől DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál található. A 30x40 m-es területen szórványos őskori és középkori lelőhelyet azonosítottunk.

Kupa-Fecske-dűlő VI. (azonosító: 88213): A lelőhely a községtől DK-re, a Vadász-pataktól K-re, az Őr-hegy lábánál, *Kupa-Fecske-dűlő lelőhelytől (lelőhely azonosító: 16026)* 200 m-re D-re található. 50x40 m-es területén szórványos középkori lelőhelyet azonosítottunk.

Kupa-Sirmány (azonosító: 88221): A lelőhely a községtől Ny-ra, a Vadász-pataktól Ny-ra, a Kupát Tomorral összekötő földúttól É-ra, közvetlenül a kertek alatt található. 40x30 m-es területen szórványos őskori lelőhelyet azonosítottunk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Lak határa

neolitikum, késő bronzkor (pilinyi kultúra), római császárkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Lak-Dél (azonosító: 88229): A lelőhely a községtől D-re, a falutól 150 m-re, az út K-i oldalán található. 20x30 m-es területen szórványos neolitikus kerámiát és obszidián leleteket gyűjtöttünk.

Lak-Út alja-földek 1. (azonosító: 83281): A lelőhely a községtől É-ra, a Vadász-pataktól Ny-ra, az Út-alja tető lábánál, az út mentén található. 600x80 m-es kiterjedésű, igen intenzív bronzkori lelőhely.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Ládbesenyő-Nyugat

(azonosító: 88225)

ismeretlen kor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” című projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely Ládbesenyőtől Ny-ra, a Besenyei-pataktól É-ra, a Református templomtól 200 m-re É-ra található. Két földút kereszteződésében szórványos, meghatározhatatlan korú leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József és Toronya Zsolt

Fekete László

Ládbesenyő-Nyugat (Pincék alja, Alsó kenderföldek)

(azonosító: 88225)

késő bronzkor, 15–16. század

Örökségvédelmi hatástanulmány készítése kapcsán 2014. október 30-án terepbejárást végeztünk Ládbesenyő határában, melynek alkalmával Ny-i fejlesztési területtől É-ra, a település Ny-i szélén, a pincék alatti domboldalban régészeti lelőhelyet találtunk. A terepmunkát követően kiderült, hogy e lelőhely kis részletét néhány héttel korábban már bejárták Fekete László és munkatársai, ERD I. fázis készítéséhez kapcsolódóan (ld. fentebb).

Megállapítottuk, hogy a lelőhely a Fekete László által bejelölnél jóval nagyobb kiterjedésű lehet, észak felé legalább a pincékig terjed. A szántott területet, melyet vizsgálhattunk, É-ról a pincék, D-ről és K-ről földút, míg Ny-ról egy tanya határolja. A bejárt terület nagysága: 250 m (ÉNy–DK) x 130 m (ÉK–DNy), a lelőhely azonban ennél nagyobb kiterjedésű is lehet. Elképzelhető, hogy egy késő bronzkori erődített vagy magaslati település alacsonyabban fekvő szélét találtuk meg. A bejárás során bronzkori és 15–16. századi leleteket gyűjtöttünk (26 db késő bronzkori kerámiatöredéket, 1 db pattintott követ /obszidián/, 1 db bronzkori patocsot, 1 db bronzkori padló- vagy kemencetapasztást, 22 db 15–16. századi kerámiatöredéket, 1 db fenőkövet és 1 db cseréppipa töredéket).

Munkatársak: Horváth Antónia, Galkó József, Óvári Gábor

Csengeri Piroska

Mezőcsát-Laposhalom

(azonosító: 16049)

kora és középső bronzkor, római császárkor (szarmata), Árpád-kor, középkor

A lelőhelyen a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 4. alprojekt keretében végeztünk roncsolásmentes kutatásokat 2014-ben, illetve a BORBAS (Borsod Region Bronze Age Settlements) Projekt keretén belül 2013.

szeptember 22. és október 5. között geofizikai felmérést (13,5 ha), geodéziai felmérést (85 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (1,25 ha), extenzív terepbejárást (30 ha) és fémkeresős kutatást (1 ha).

A lelőhelyen folytattuk a 2012 őszén elkezdett geofizikai vizsgálatokat. Így összesen 13,5 ha területről állnak rendelkezésre geofizikai felmérések. A vizsgált terület DNy-i sarkában egyértelműen elfogytak a települési jelenségekre utaló anomáliák, így itt minden bizonnyal sikerült megfogni az egykori település szélét. A DK-i sávban feltehetően szarmata körárkos sírok geofizikai lenyomatai jelentkeztek, melyet megerősíthet a felszínen talált kisszámú szarmata kerámia is. A vizsgált terület ÉNy-i, patakparti sávjában igen markáns, nagyméretű, szabályos geometriai alakzatokat mutató anomáliákat figyelhettünk meg. Elképzelhető, hogy a település egyik temetőjét találtuk meg, vagy egy nagyméretű tárológödörrel jellemezhető településrész különül el ezen a területen.

Az összetett szerkezetű bronzkori település magjában és attól Ny-ra, 1,25 ha nagyságú összefüggő felületen végeztünk szisztematikus felszíni leletgyűjtést. A leletanyag a hatvani és füzesabonyi kultúrába sorolható. A geofizikai felmérés nem mutatott ki házakat a központi részt körülölelő árkon kívül, a leletanyag sűrűsödése azonban a Tardon megfigyeltek alapján feltételezi e területen is házak létezését. Bacskai István a felszíni leletgyűjtéssel részben átfedésben 0,8 hektár területen végzett szisztematikus rendszerben fémkeresős vizsgálatokat, melynek során bronzkori és középkori leletanyag került elő.

A Kölni Egyetem Földrajz Tanszékének fúrócsapata (Geographisches Institut der Universität zu Köln) talajmintákat vett a lelőhelyen és közvetlen földrajzi környezetében. Szintén a tágabb környezet rekonstruálása céljából Prof. Kalis Joop, a Frankfurti Goethe Egyetem nyugalmazott professzora (Institut für Archäologische Wissenschaften, Goethe-Universität Frankfurt am Main) pollenmintavételezés céljából mélyített talajmintákat a lelőhelytől K-re, a Rigós-patak medrében. 2013. október 19-én a Pazirik Kft. légifelvételeket készített a lelőhelyről, melyekből ortofotó és 3D domborzatmodell készült.

A vizsgálatok alapján a terület egy, a korai bronzkor végén és a középső bronzkorban (Kr. e. 2300–1500) lakott, összetett szerkezetű település. Központja egy mély árokkal övezett tellszerű, többretegű települési mag. Itt a korábbi ásatások és a nagyméretű borzvár miatt csak feltételesen lehet házak körvonalait rekonstruálni. Az árok külső részén egy, a felszínen is jól követhető külső települési övezet figyelhető meg. Markáns házfoltok nem látszanak a geofizikai képen,

de a leletanyag szóródásának koncentrációja jól mutatja a terület intenzív lakóövezet voltát. A külső és belső lakóövet három helyen köti össze valamilyen kapu vagy átjáró. A Rigós-ér partján, a felmért terület ÉNy-i részén csoportosulnak a település nagyméretű tárológödre. Az ezzel átellenes sarkon szarmata körárkos sírok csoportja figyelhető meg. A gyűjtött régészeti leletanyag több, mint 90%-a a bronzkorhoz kapcsolható. Néhány szarmata töredék mellett a fémkeresős vizsgálatok középkori pénzerméket is eredményeztek, így a területet egy markáns bronzkori település mellett szarmata temetkezési helyként és szórványos Árpád- és középkori lelőhelyként határozhatjuk meg. A bronzkori település a törvényi szabályozás szerint a földvárak kategóriájába sorolható, így *ex lege* védett.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Balogh András, Bacskai István, Joop Kalis, a Kölni Egyetem és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Mezőkövesd határa

őskor, neolitikum, középső neolitikum (szakálháti kultúra), rézkor, késő rézkor (badeni kultúra), középső bronzkor, késő bronzkor, római császárkor (szarmata)

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Mezőkövesd-Klementina Kelet (azonosító: 87667): A lelőhely a Lator-patak jobb teraszán, attól 200 m-re, közvetlenül a tardi elágazástól Ny-ra helyezkedik el, keresztülvágja a 3. sz. főút. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor friss szántás borította, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 350x175 m-es területen szórványosan őskori, neolitikus vagy rézkori kerámia-töredékeket és pattintott kőeszközöket gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Nagy-fertő (M3-76. lelőhely, azonosító: 30976): A terület Mezőkövesd DNy-i részén, a Kánya-patak jobb partjánál, attól 50 m-re, a 2002-ben feltárt terület közvetlen közelében helyezkedik el, de az út K-i oldalánál. A lelőhely széle minden bizonnyal az úton túl a patakig nyúlik. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor friss szántás borította, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 60x70 m-es területen gyűjtöttünk szórványosan neolitikus kerámiákat.

Mezőkövesd-Nagy-fertő Dél (azonosító: 87669): A lelőhely Mezőkövesdtől DNy-ra 600 m-re, a Nagy-fertő nevű terület DK-i részén átvágó villanyvezetékek alatt található, egy egykori mélyedés (tó?) K-i partján. A Ny-i irányba tartó földút átvágja. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor friss szántás borította, ami jó látási viszonyokat biztosított. 270x80 m-es területen közepes intenzitással neolitikus (szakálháti kultúra) és késő rézkori (badeni kultúra) kerámiatöredékeket, két pattintott kőszekőzt és egy őrlőkövet gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Vasút alja Kelet (azonosító: 87671): A lelőhely Mezőkövesdtől 1,2 km-re DNy-ra, az Ostoros-pataktól 1,5 km-re ÉK-re, az M3-as autópályától 800 m-re ÉNy-ra, a környezetéből enyhén kiemelkedő dombháton helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor őszi búza borította, ami közepes látási viszonyokat biztosított. 300x50 m-es területen közepes intenzitással jelentkező neolitikus kerámiatöredékeket és pattintott kőszekőzöket gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Gulya-tó melléke (azonosító: 16371): A lelőhely Mezőkövesdtől DNy-ra, az M3-as autópályától 1 km-re DK-re, egy enyhén kiemelkedő ÉNy–DK-i irányú dombháton helyezkedik el. Átvágja a gázvezeték. Már korábban ismert volt, azonban e terepbejárás által észak felé 130x60 m-es területtel bővült. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen beszántott napraforgó borította, ami közepes látási viszonyokat biztosított. Közepes intenzitással jelentkező bronzkori és római császárkori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Farmosi útra járó-dűlő I. (azonosító: 87673): A lelőhely Mezőkövesdtől 3,8 km-re DNy-ra, az M3-as autópályától 1,8 km-re DK-re, egy környezetéből enyhén kiemelkedő dombon helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 200x80 m-es területen alacsony intenzitással jelentkező őskori és római császárkori (szarmata) kerámiatöredékeket, valamint egy darab pattintott kőszekőzt gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Farmosi útra járó-dűlő II. (azonosító: 87675): A lelőhely Mezőkövesdtől 4,1 km-re DNy-ra, az M3-as autópályától 2,4 km-re DK-re, egy környezetéből enyhén kiemelkedő dombon helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 220x80 m-es területen nagy intenzitással jelentkező neolitikus vagy rézkori és római császárkori (szarmata) kerámiatöredékeket, egy magkövet és egy csiszolt kőbalta töredéket találtunk.

Mezőkövesd-Farmosi útra járó-dűlő III. (azonosító: 87677): A lelőhely Mezőkövesdtől 4,6 m-re DNy-ra, az M3-as autópályától 2,9 km-re DK-re, egy környezetéből enyhén kiemelkedő dombon helyezkedik el, a megyehatártól 300 m-re K-re. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen tárcsázott napraforgó borította, ami rossz látási viszonyokat biztosított. A látási viszonyokhoz mérten közepes intenzitással kerültek elő rézkori kerámiatöredékek és két darab pattintott kőszekőz egy 480x60 m-es területen.

Mezőkövesd-Szedres Nyugat (azonosító: 87679): A lelőhely Egerlövőtől 2,9 km-re ÉNy-ra, közvetlenül a megyehatár mellett, attól K-re, egy Ny–K-i irányú dombháton helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen tárcsázott búzatarló borította, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 280x90 m-es területen nagyobb intenzitással jelentkező rézkori (badeni kultúra), bronzkori és római császárkori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Mezőkövesd-Hármas-batár (azonosító: 87681): A lelőhely Egerlövőtől 2,2 km-re ÉNy-ra, a megyehatáron helyezkedik el, egy mocsaras terület K-i partján kiemelkedő enyhe dombon. A lelőhely területének egy része Heves megyébe esik. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen tárcsázott búzatarló borította, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 290x90 m-es területen közepes intenzitással jelentkező rézkori és római császárkori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Király Ágnes, Miskolczi Melinda, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczki Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Mezőnagymihály-Márk-halom (Király-halom)

(azonosító: 80999)

rézkor

A lelőhelyen a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 9. alprojekt keretében végeztünk geodéziai (2 ha) és geofizikai felmérést (1 ha) 2014. november 3. és 5. között.

A Márk-halom rézkori kurgánsír. Tetején geodéziai mérőpont található, mely erősen zavarja a geofizikai képet. A környékén megfigyelhető anomáliakoncentráció talán a központi sírhoz köthető. A kurgán déli felén további három kör alakú anomália észlelhető, melyek későbbi betemetkezések, bolygatások is lehetnek.

A kurgántól ÉNy-ra elhelyezkedő természetes dombhát régészeti leletanyaga valószínűleg az ide temetkező közösség lakóhelyét jelzi.

Munkatárs: Honti Szabolcs

P. Fischl Klára

Mezőnagymihály-Névtelen-halom (Farkas-tanya)
(azonosító: 16107)

neolitikum, bronzkor, római császárkor, Árpád-kor, középkor

A lelőhely területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 8. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 szeptemberében és októberében.

Extenzív terepbejárással 30 ha területet érintettünk, melyből növényzeti fedettség miatt csak 8,5 ha volt vizsgálható. Az eredmények alapján a terület K-i felén egy, az Árpád-kortól a 16. század végéig lakott, a Ny-i felén pedig bronzkori, majd szarmata kori településsel számolhatunk. A terület É-i sarkában szórványosan neolitikus telep nyomaira bukkantunk.

A középkori település temploma a vizsgált terület DK-i részén található, egy, a környezetéből markánsan kiemelkedő dombon. Létét a felszínen nagy mennyiségben található kövek jelzik. A templomhoz tartozó temetőből származó csontok főként a K-i és Ny-i oldalon kerültek elő. A templom környezetében minimális mennyiségű kerámiát találtunk, a műszeres leletfelderítés során viszont erről a területről a templomokra és temetőkre jellemző fémanyag nagy számban jelentkezett (gyűrűk, pénzek, könyvvveretek).

A középkori falu a templomtól É-i és Ny-i irányban, L- alakban húzódik a környezetéből kiemelkedő magaslaton. E területről kerámiatöredékeket és nagyszámú, vasból készült használati tárgyat gyűjtöttünk. A vizsgálat módszere itt 50x50 m-es négyzetekben történő szisztematikus leletgyűjtés volt (2,25 ha-on).

Az ÉK-i részen a felszínen egy földbe mélyített ház és kemence maradványai figyelhetők meg, környezetéből vaskés, pénzérme stb. került elő. A többi házra csak a felszíni kerámia és fémleletek utalnak.

A település É-i felén egy feltételezhetően kovácsműhely nyomaira bukkantunk. Közepes mennyiségű kerámia mellett kb. 20 kg össz súlyban félkész és kész vas használati eszközöket, szerszámokat és vasbucát találtunk itt a műszeres leletfelderítés során. A geofizikai

felmérés eredménye igazodott a felszíni leletgyűjtés eredményeihez, tehát a település földbe mélyített objektumai ily módon is jelentkeztek.

A terület többi részét extenzív terepbejárással, valamint műszeres leletfelderítéssel vizsgáltuk. Ennek eredményeképpen megállapítottuk, hogy az ÉNy-i, legmagasabb dombon bronzkori és szarmata kori településnyom található. A felszínen e korokból származó kerámiatöredékeket, valamint kisszámú fémleletet gyűjtöttünk. Az É-i részen kis területen neolitikus szórványokat is találtunk, ez alapján az újkőkori település valószínűleg a most vizsgált területtől É-ra lehetett.

Munkatársak: Bakos Gábor, Fábian Sára, Galkó József, Honti Szabolcs, Kertész Gabriella, Polyák Teodóra, Szegedi Kristóf és a Miskolci Egyetem hallgatói

Horváth Antónia

Mezőnyárad határa

őskor, neolitikum, rézkor, bronzkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Mezőnyárad-Gyepőtörés Kelet (azonosító: 87663): A lelőhely Mezőnyáradtól 700 m-re DNy-ra, a 3. sz. főút közvetlen közelében, attól D-re, a Száraz-tó-ér jobb teraszán, attól mintegy 300 m-re Ny-ra helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor friss szántás borította, ami jó látási viszonyokat biztosított. 130x80 m-es területen szórványosan találtunk őskori kerámiatöredékeket és pattintott kőeszközt.

Mezőnyárad-Gyepőtörés Nyugat (azonosító: 87665): A lelőhely a tardi elágazástól 350 m-re K-re, a 3. sz. főút mellett, attól D-re, a Lator-patak bal teraszán, a patak-tól 100 m-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor friss szántás borította, ami közepesen jó látási viszonyokat biztosított. 70x30 m-es területen neolitikus, rézkori, bronzkori kerámiatöredékeket, valamint egy pattintott kőeszközt és paticsokat gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Nagy Zoltán, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám, Toronya Zsolt

Tóth Krisztián

Méra-Vízre-járó, 2. lelőhely

(azonosító: 90627)

5. század

A Múzeum Gyarapodási naplója 1995. évi 2. tételének leírása szerint egy ismeretlen lelőhelyű II. Theodosius (408–450) solidus került Méráról a múzeum éremtárába. Az eladó elérhetőségi adatainak felkutatása után 2014. augusztus 18-án vele együtt helyszíni szemlét végeztünk az arany érme előkerülésének helyén.

A területet Ny-ról vasútvonal, D-ről a község határ, K-ről és Ny-ról a község északi részének (Felső-Méra) lakott területe határolja. Itt az 1990-es években kukoricaföld volt, ennek rotakapálása közben került elő a solidus. A helyszín meghatározására a találó a falut keresztülszelő Bélus-pataktól kb. 500 m-re Ny-ra egy, a felületből enyhén kiemelkedő dombon kb. 20 m-es átmérőjű kört jelölt meg. E hely közvetlen környékén nem sokkal a bejárás előtt takarították be a repcét, és tárcsázást végeztek. Az érme megtalálásakor a szóban forgó terület a találó családja tulajdonában volt.

A lelőhelyen és környékén a felszín jól látható, bejárásunk mégis eredménytelenül záródott. Semmiféle régészeti jelenséget nem észleltünk, és a találó elmondása szerint ő sem talált itt más leletet az érmén kívül, sem annak előkerülésekor, sem azt követően.

A helyszíni szemlén a találón kívül részt vett még Nagy Zsolt Dezső.

*Simon László***Miskolc-Diósgyőr-Várfürdő**

(azonosító: 76609)

Árpád-kor, középkor, barokk kor

Jelentés a 2014–2015. évi régészeti munkákról. A „Diósgyőr–Lillafüred komplex kulturális és ökoturisztikai fejlesztése” projekt keretén belül a Lovagi Török tere létesítmény területén 2011-ben előzetes régészeti feltárást végeztünk. Ennek során feltártuk az itt felépítendő épületek alatti régészeti jelenségeket, így a nyugati kiszolgáló épület és az északi lelátó alatti objektumokat (Árpád-kori falu, illetve középkori csatorna). A létesítmény területén 2014–2015-ben régészeti megfigyelést végeztünk.

A déli lelátó területén kutatóárkokat húztunk, lévén 2011-ben nem sikerült az itt álló fákat kivágni. A kutatóárkok negatív eredményt hoztak, a 2014-ben

meginduló építkezés során végzett régészeti szakfelügyeletkor éppen ezért különös figyelmet fordítottunk a helyszínre.

Az alapozási árkok mélysége nem haladta meg azt a szintet, amelyen régészeti jelenséggel találkozhattunk volna az előzetes kutatóárkaink tanúsága alapján. Régészeti jelenséget a déli lelátó alapozásakor nem találtunk, és hasonló eredménnyel járt a keleti oldalon lévő kiszolgáló épületek alapozása is.

A megoldandó feladatot 2014-ben a 14. századi, kövezett csatorna újbóli kibontása jelentette, melyet 2011-ben kérésre visszatemettünk. A gépi földmunka csak a nagyolásra volt megfelelő, a csatornát újra kézi erővel kellett felszínre hoznunk. Ugyancsak kézi erővel szedtük ki a köveket az ide tervezett épület pontalapjai számára, majd figyelemmel kísértük a pont- és sávalapok kialakítását.

2015-ben az alapozási munkák után a területet sűrűn behálózó közmű- és csapadékelvezető árkok felügyelete jelentette a régészeti megfigyelés feladatát. Régészeti jelenséget az északi lelátó K-i sarkánál tapasztaltunk, ahol a már ismert kövezett csatorna az épület alatt bemutatásra kerülő szakaszán túl kilépett az alapból. Itt egy törés elhelyezését javasoltuk a csatorna árkában, hogy a középkori épített örökséget ne romboljuk tovább. Egyetlen helyen érte el a földmunka a középkori réteget, ugyancsak az északi lelátó K-i végénél, ahol egy csapadék akna mélyítése során 1,2 m-ről, a fekete rétegből néhány apró, hullámvonallal díszített cseréptöredék került elő.

„Puffer terület”-ként jelezték az alaprajzon a déli lelátótól a hegy felé eső részt, ahol utólag egy melegítőpályát szándékoztak kialakítani a lovak számára. Ennek a területnek a mélyítésekor kerültek elő az 1950-es, illetve az 1970-es években lebontott barokk fürdőépület maradványai. Mivel itt sejtjük a középkori „királynék fürdőjét”, az alaprajzot tisztáztuk, fotóztuk, és megtörtént a geodéziai bemérés is.

*Lovász Emese***Miskolc-Szentlélek-Pálos kolostor**

(azonosító: 16762)

Árpád-kor, 14–16. század

A Múzeum 2014-ben már harmadik éve folytatta a miskolc-szentléleki pálos kolostor régészeti feltárását. A kutatás anyagi forrását az elnyert NKA pályázat biztosította. Az egy hónapos feltárás során a kolostor D-i és Ny-i traktusát, valamint a kerengőfolyosó Ny-i oldalának középső részét vizsgáltuk.

A templom kolostorba vezető bejáratának Ny-i oldalán nyitottuk ki a IV. szelvényt. D-i határát a templom fala jelentette, É-ról a kerengőfolyosó D-i fala zárta le. A szelvény Ny-i oldalán jelentkezett a már azonosított, 16. század első harmadára keltezhető téglapadló. Ettől K-re egy korábban visszabontott, É–D-i irányú kőfalat találtunk, melyre a téglák két sorban rátakartak. Feltételezésünk szerint ez a két sor téglá egy bejárat/átjáró maradványa lehet. A visszabontott fal későbbi, mint a ma is álló templom 14. századra tehető fala.

A visszabontott fallal párhuzamosan egy sárga színű, habarcsos rétegre bukkantunk, mely K-i irányban lejtett. Ettől K-re szintén egy téglapadló maradványait azonosítottuk. Téglái megegyező méretűek a Ny-i szárnyat fedő padlóban elhelyezettekkel; a Ny-i oldalon tapasztaltaktól eltérően azonban itt É–D-i irányban tették le ezeket. Az itteni padló egy lépcsőfoknyival lejjebb jelentkezett, mint a Ny-i szárnyban lévő. Véleményünk szerint az előkerült agyagos-habarcsos réteg egy fából készült lépcső alapozásának maradványa. Ez a lépcső vezetett a Ny-i téglapadlóról a D-i szárnyban megtaláltra. A lépcsőt minden bizonnyal a 16. században alakíthatták ki, az agyagos réteg ugyanis elfedte a templom D-i falának sárgásfehér színű vakolatát, valamint a visszabontott fal alapozási kiugrását. A téglapadló fektetési rétege alatt egy vöröses színű, agyagos réteget figyeltünk meg, mely szintén nekifutott az S97 falnak. Funkcióját tekintve egy szintet kiegyenlítő rétegnek tartjuk. Elbontása után már az altalajt észleltük.

A kolostor Ny-i zárófalának külső, Ny-i oldalán nyitottuk ki az V. szelvényt, a külső rétegek tisztázására. Itt a kolostor pusztulási időszakához köthető réteget, alatta pedig a 16. századra keltezhető réteget találtunk. Az ez alatti réteg a 16. századinál korábbi jelenség, a Ny-i zárófal vágta. A szelvény további mélyítése során már az agyagos altalajt találtuk. Ebbe az altalajba ástak bele egy gödröt, mely hő hatására kiégett. A jelenség a kolostor életének legkorábbi fázisához köthető, bontása során Árpád-kori kerámiára bukkantunk.

A kolostor Ny-i traktusának kutatását is tovább folytattuk. A 2012-ben és 2013-ban vizsgált területektől É-ra bővítettük ki a II. szelvényt. Az idei ásatási terület építési periódusait a Ny-i szárnyban az alábbiakban foglalhatjuk össze:

Az első időszakban egy négyzetes alaprajzú épület (S120 falakkal) állhatott a területen. Ennek a Ny-i zárófalát általunk ismeretlen időben megsérült. Erre a sérült falszakaszra – a fal vonalára – építhették rá a már korábban is feltárt S6-os falat. A hiányzó részek kiegyenlítésére az altalajra egy vörös színű, agyagos, néhol erősen köves, törmelékes réteget fektettek, majd

ezen kezdték meg az S6 fal építését. A visszabontott és az újonnan megépített falak egymásra merőlegesek, sikkban találkoznak. Ezen a falszakaszon átjárónak nyomát nem találtuk, feltételezésünk szerint É-ról lehetett a bejárat.

Az S6-os fal megépültét követően jött létre az épületrész 2. periódusa, amikor az S6 és S120 falak együtt álltak. Ekkor alakíthatták ki az S120 faltól É-ra elhelyezkedő pincét is. A pince a 14. századra keltezhető, erősen hamus felszínű járószintjéről egy Anjou-kori pénzérme került elő.

A 3. periódus idején már nem volt szükség a pincére. Vélhetően ekkor építették meg az É–D-i irányú, kerengőfolyosót határoló falat is, aminek létesítése során átvágták az S120-as falat. Az egykori pincét két, kövekben igen gazdag réteggel kezdték el feltölteni, ez a feltöltés szolgált a kerengőfolyosó fala alapozásának is. Ennek elkészültét követően a pince feltöltését tovább folytatták. Az S6-os faltól kb. 1 m-re Ny-ra felhúzták a jelenleg is látható Ny-i falat. A két fal között feltöltötték, majd az S6-os falat visszabontották. Ezzel párhuzamosan a korábban visszabontott S120-as fal szintjét elérve az egész területet elfedték egy kiegyenlítő réteggel. Ennek tetejére egy vörös színű, agyagos réteget fektettek, mely a rendszeresen megújított padlók alapját képezte. Ezeket a járószinteket a későbbiek során folyamatosan elplánírozták; csak a 16. század első harmadára keltezhető téglapadlót és a vele párhuzamosan futó, a cellák padlójául szolgáló kemény agyagréteget tudtuk megfogni.

A VI. szelvényt a kerengőfolyosó Ny-i részén, a II. szelvényvel párhuzamosan nyitottuk. A kerengőudvar Ny-i fala és a kerengőfolyosó Ny-i fala között feltárt egyetlen járószintet a 16. század első harmadára keltezhetjük; a vörösesbarna színű, agyagos réteg megegyezik a Ny-i traktusban azonosított utolsó padlóval. A korábbi időszakból származó padlók nyomát – hasonlóan a Ny-i szárnyban észleltekhöz – itt sem találtuk. Valószínűnek tartjuk, hogy ezen a helyen is folyamatosan megújították a járófelületet.

A VI. szelvényben kerültek elő a kolostor területén található első sírok is. Mind a négy elhunytat a 16. században helyezhették örök nyugalomra. Elsőként rendellenes fektetéssel – É–D-i tájolásban – egy felnőtt és egy gyermek kettős sírját találtuk meg. A sírhely K-i oldalán elhelyezett felnőtt óvón átkarolta azt a hat év körüli gyermeket, akit valamilyen textíliába csavarva a fal mellé helyeztek el. Egy későbbi időpontban kialakított Ny–K-i tájolású sírhellyel megbolygatták a kettős temetkezést, a felnőtt és a gyermek lábait ekkor távolították el a sírból. Később, de vélhetően még a 16.

század idején temették el a negyedik elhunytat. Sírhelyét majdnem pontosan a korábbi, Ny–K-i tájolású sírhelyre alakították ki.

Szjőrényi Gábor András, Miskolczi Melinda

Monaj határa

középkor, Árpád-kor, késő középkor

A „Szelessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaujszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Monaj-Észak (azonosító: 78821): A már korábban ismert lelőhely a községtől közvetlenül É-ra, a közúttól K-re található. Területéről Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk.

Monaj-Monajkedi (azonosító: 16125): A már korábban ismert lelőhely a községtől közvetlenül É-ra, a közúttól Ny-ra található. Területéről késő középkori kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Négyes határa 1.

őskor, neolitikum, rézkor, bronzkor, középső bronzkor, római kor (szarmata), Árpád-kor, középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szelessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Négyes-Alsó-rákos (azonosító: 87747): A lelőhely Borsodivánkától 1,2 km-re K-re, a Csincse-patakról 600 m-re Ny-ra, a közúttól 50 m-re D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és tárcsázott volt, ami jó látási

viszonyokat biztosított. 95x60 m-es területen szórványosan gyűjtöttünk neolitikus kerámiatöredékeket és állatcsontot.

Négyes-Felső-rákos I. (azonosító: 87753): A lelőhely Négyestől 1,2 km-re Ny-ra, a Csincse-patak jobb teraszán, attól 300 m-re, a közúttól közvetlenül É-ra helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen tárcsázott búzatarló borította, ami közepes látási viszonyokat biztosított. 160x80 m-es területen szórványosan őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Négyes-Felső-rákos II. (azonosító: 87755): A lelőhely Borsodivánkától 1,2 km-re K-re, Négyestől 1,6 km-re Ny-ra, a közúttól 5 m-re É-ra, egy holtmeder D-i partján, illetve a Csincse-patak jobb teraszán, attól 700 m-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 180x120 m-es területen nagy intenzitással jelentkező rézkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket (142 db) és pattintott kőeszközöket (7 db) gyűjtöttünk.

Négyes-Gátórház (azonosító: 87759): A lelőhely Négyestől Ny-ra, a közút É-i oldalánál, a gátórházzal szemben, a Csincse-patak bal teraszán, attól 150 m-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen szántott és tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 150x110 m-es területen gyenge intenzitással jelentkező rézkori és bronzkori kerámiatöredékeket (8 db) gyűjtöttünk.

Négyes-Szigethát (azonosító: 81007): A már korábban ismert lelőhely Négyestől 500 m-re Ny-ra, a közút É-i oldala mentén, a Csincse-patak jobb teraszán, egy környezetéből markánsan kiemelkedő ÉNy–DK-i irányú dombhát DK-i végén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor frissen tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 140x120 m-es területen szórványosan gyűjtöttünk rézkori kerámiatöredékeket. A lelőhelyről a korábbi bejárások alkalmával őskori, középső bronzkori, római kori (szarmata), Árpád-kori és középkori leletek is előkerültek.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczy Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Négyes határa 2.

neolitikum (alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája)

2014. szeptember 29. és október 3. között terepbejárást folytattunk a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében *Borsodivánka-Nagyhalom* (*Marhajárás, azonosító: 16435*) tell település környezetében bronzkori szatelit települések azonosítása céljából.

Négyes-Alsó-rákos 2. (azonosító: 85401): A területen a középső neolitikum (AVK) intenzív leletanyagát gyűjtöttük. A lelőhely *Négyes-Horgas (azonosító: 85401)* lelőhely fizikai folytatása. A két területet a Rima mesterséges medre választja el egymástól.

Négyes-Kerülő rét (azonosító: 89307): Az egykori és a mai Rima-meder által közrefogott kis szigeten a középső neolitikum (AVK) kerámiáját gyűjtöttük. A lelőhely egy történeti-földrajzi egységet képez a fentebb említett *Négyes-Horgas és Négyes-Alsó-Rákos 2.* lelőhelyekkel.

Munkatársak: a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Nyésta-Kötél

(azonosító: 88241)

neolitikum

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Lábbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely Nyésta községtől D-re, a Vadász-patakól K-re, közvetlenül az út mellett található. Közepes intenzitású, neolitikus lelőhely, melynek területe 300x50 m.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Rásonysápberencs-Szőlő alja

(azonosító: 84781)

középső neolitikum, késő bronzkor (pilinyi kultúra), kora vagy középső vaskor (preszkíta vagy szkíta kor), római császárkori germán, késő avar kor, 10. század, Árpád-kor

2014. április 3. és július 14. között megelőző feltárásokat végeztünk a Rásonysápberencsi záportározó beruházás (ÉMOP-3.2.1/F-10-2011-0014 azonosító számú projekt) területére eső lelőhelyen, melyet Kalli András és K. Tutkovics Eszter fedezett fel 2013 tavaszán, ERD készítése során.

A humuszolás, mely még 2013 őszén kezdődött régészeti megfigyelés részeként, összesen 10881 m² területet érintett. Ebből a régészeti pozitív 10254 m² területen végeztünk teljes felületű feltárást 2014-ben. Munkánkat megnehezítette az igen csapadékos tavaszi időjárás. Amellett, hogy az 50 munkanapos ásatás 3,5 hónapot vett igénybe, a tartós esők és a hirtelen lezúduló csapadék több alkalommal okozott nagy károkat a felszínen és az objektumokban.

923 stratigráfiai egységet vettünk fel, melyek közül azonban néhány a bontás során természetes jelenségnek bizonyult. Az összesen 902 régészeti jelenség 8 különböző korszak, illetve kultúra településéről származik; több esetben egymást bolygatva kerültek elő. A települések dombtetőn és domboldalban helyezkedtek el a Vasoncapatak két partján. Egyedül a neolitikus település (annak legkorábbi időszakában) foglalta el a mélyen fekvő, patak parti területeket. Itt csak földbe ásott objektumokat találtunk, melyek betöltését és fedőrétegét fekete iszap jelentette. Neolitikus és vaskori telepobjektumokat csak a patak K-i, míg késő bronzkoriakat csak annak Ny-i oldalán találtunk. Ezzel szemben a császárkori germán, az avar, a 10. századi és az Árpád-kori települések a patak mindkét partjára kiterjedtek.

A középső neolitikumban hosszan tartó megtelepedéssel számolhatunk, mely valószínűleg átfogta a tiszadobi és bükki stílusok használatának teljes időtartamát. A tiszadobi, Tiszadob-Bükk átmeneti és Bükk AB, valamint a Bükk B-C stílusok általában objektumként is elkülönültek, emiatt sokat várhatunk a radiokarbon vizsgálatoktól a stílusokra épített időrend felülvizsgálata szempontjából. A tiszadobi és bükki stílusok kerámiái nem csupán külön gödrökben, hanem ezen túlmenően eltérő típusú gödrökben jelentkeztek. A tiszadobi stílushoz nagyméretű agyagkitermelőket és csak kevés szabályos alakú gödröt köthettünk, míg a bükki stílushoz főként szabályos, kerek gödrök, illetve kevés kisebb agyagkitermelő tartozott.

9. kép. Rásonysápberencs-Szőlő alja. Az s236 kútból előkerült fa vízmerítő kanál (a. felülnézet, b. oldalnézet)

Fig. 9. Rásonysápberencs-Szőlő alja. A wooden ladle used to scoop water from well s236 (a. top view, b. side view)

Előkerült egy tiszadobi jellegű „sarlómotívumos” arcós edény is, melyet feltehetően összetörve helyeztek annak idején az agyagkitermelő gödörbe. A tiszadobi csoporthoz kapcsolhatunk egy szűk, mély, kütszerű objektumot is, melyből egy malomkő és egy unikálisnak számító, kétszájú agyagedény került elő.

A feltárás során 7 középső neolitikus sírt találtunk, ezek közül 6-ot házak közelében. 5 váz önálló sírgödörből került elő, és a két, agyagkitermelőben talált temetkezésnél is utólagos beásást feltételezünk. A sírok mind melléklet nélküliek voltak. A hetedik temetkezés egy különleges, cölöpépítményes sír, melynek közelében semmilyen neolitikus objektum nem helyezkedett el. A sírgödör lekerekített sarkú négyszög alakú, igen mély, padkás volt. A cölöpök a padkáig mélyedtek le (csak 3-at sikerült megfogni belőlük a sarkok közelében). A temetkezés feltételezhetően középső neolitikus, bár a szintén oszlophelyes gorzsaí és alsónyéki sírok mind a késő neolitikumból származnak.³

A késői bronzkor (pilinyi kultúra) települése, melyhez az ERD készítése során a lelőhelyet kötötték, a Vasonca-patak Ny-i partján található. Egy nagyméretű

agyagkitermelő gödröt, 12 kisebb gödröt és felszíni házakra utaló 31 cölöplyukat sorolhatunk e településhez. Egy sekélyen megmaradt cölöplyuk aljából finom kannelúrákkal díszített, omphalosos aljú füles csésze került elő, míg egy méhkas alakú gödör aljába mélyített cölöplyukban(?) szájával lefelé fordítva egy behúzott peremű tálat találtunk.

Jelentős az a vaskorból származó településrészlet, mely az eddigi adatok alapján a preszkíta korhoz, esetleg a szkíta korhoz köthető. 5–6 négyszögletes, félig a földbe mélyített épület, valamint kisebb gödrök jelzik a vaskori közösség itt tartózkodását. A korszak jelentős lelete az s439 gödörből előkerült, agancsból készült két tárgy, melyek vasmaradványokat is tartalmaznak (balták?).

Az ásatás során 60 félig földbe mélyített épületet tártunk fel. Ezek jelentős része egy Kr. u. 2–3. századi, császárkori germán településhez tartozott. Változó nagyságú, négyszögletes, 2–6 oszlophellyel ellátott épületek, melyek ÉK-i sarkában kőből rakott kemencék omladékai kerültek elő, a kórakások alatt átégett platnival. Az egyik hosszúnégyszög alakú épület nagy méretével és Ny-i részén a bútorok helyét jelző karólyukakkal említésre méltó (s144), mint ahogy egy gazdag leletanyagot tartalmazó, 7x5 m-es nagyságú, több mint 150 cm mély műhelyépület (s431), illetve egy beomlott

³ A kézirat lezárása után érkezett radiokarbon vizsgálati eredmény megerősítette a cölöpszerkezetes sír középső neolitikus voltát.

10. kép. Rásonysápberencs-Szőlő alja. Az s236 kút megmaradt faszervezete
 Fig. 10. Rásonysápberencs-Szőlő alja. Remains of a wooden well construction from well s236

tetőszerkezet égett faelemeit tartalmazó ház is (s701). A császárkori leletek közül a széles peremű hombárok töredékei, a hullámvonaldíszes kerámiák, a bronzfibulák, valamint a római terra sigillata és üvegedények darabjai és a római érmek emelhetők ki.

A császárkori germán épületek környékén kisebb gödröket, négyszögletes tüzelőgödröket is feltártunk, előkerült továbbá két olyan, paticsomladékos cölöplyukakból álló terület, mely a közép-európai germán területeken szokásos nagyméretű, földfelszíni hosszúházak jelenlétére utalhat. A germán településhez köthető az s256 kút is, melyből római üvegcésze töredéke látott napvilágot.

Az ásatással párhuzamosan Bacskai István végzett műszeres leletfelderítést a területen a Múzeum megbízásából. Az Ő munkájából származik többek között egy pávás veret, mely egy kéttagú veret alsó tagja. A késő avar népesség hagyatéka, miként a földbe mélyített épületek egy része is. Kerámiájukra jellemzőek a durvábban soványított, kézi korongon készült vagy kézzel formált edények, melyek hullámvonalas és vonalköteges díszítésűek. Számos, e korszakhoz köthető orsógomb is előkerült, melyek szintén hullámvonallal, vagy egyéb bevagdalt díszítéssel bírtak.

Az ásatás kiemelkedő jelensége egy kút (s236), melynek korhatározása bizonytalan. A kútból került elő egy fából készült vízmerítő kanál vagy ivócsanak (9. kép), mely hazai viszonylatban valóban különleges leletnek számít. Megmaradt a kút faszervezetes bélésének kisebb részlete is. A függőleges oszlopok közötti vízszintes szerkezetet deszkaváz alkotta (10. kép).⁴

A 10. századot képviselik azok a kisméretű csatok, melyek a műszeres leletfelderítésből származnak ugyanúgy, mint egy csörgőgomb és egy kisméretű kereszt is. A feltárt földbe mélyített épületek egy része (kőpakolásos kemencékkel) szintén valószínűleg a 10. századhoz köthető. Szegényes kerámia anyaguk korongolt, hullámvonal köteggel és vonalkötegekkel díszített edényekből áll.

A lelőhelyen talált utolsó régészeti korszakhoz, az Árpád-korhoz két földbe mélyített ház, négy külső kemence, füstölő kemencék és egy kút köthető. A házak 4, illetve 6 cölöphellyel bírtak, kemencéjüket a ház

4 A kézirat lezárása után érkezett meg a radiokarbon vizsgálati eredmény: a kútból küldött állatsont minta sajnos nem tartalmazott elegendő kollagént, a faszervezetből vett faminta azonban nagy valószínűséggel a 9–10. századra keltezi a kutat.

sarkában meghagyott agyagtömbből alakították ki, amit szintén elláttak még kőpakolással. Ebből az időszakból származik egy ovális kút is (s3), melynek összeomlott ágfonatos szerkezetét is megtaláltuk. A kút betöltéséből egy csaknem ép palack, egy nyakánál eltört palack és egy csigavonalas díszítésű fazék került elő.

A feltárás az 1938-ban egyesült három falu közül Sáp határában folyt. Ezt a falut Sap néven 1221-ben említik először az oklevelek.

Munkatársak: Asztalos Fanni, Bárdos Nándor, Galkó József, Gyárfási József, Hajdú István, Juhász Ádám, Kalászdí György, Kovács Krisztián, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Sáfrány Andrásné, Simon József, Toronya Zsolt

Horváth Antónia, Csengeri Piroska, László-Hajdú Melinda

Sajókaza-Radvánszky-kastély

(azonosító: 16268)

bronzkor, római császárkor, Árpád-kor

A lelőhelyen 2014. május 5. és 20. között végeztük a Balassi Bálint Általános Iskola bővítéséhez kapcsolódó megelőző régészeti feltárást. Az ásatásra a beruházás által érintett terület két, a korábbi próbafeltárások által lehatárolt részén került sor: a DK-en lévő tervezett konyhaépület területén (felszín 1), másrészt az ÉNy-i részen, az iskolaudvaron elhelyezkedő épületbővítés területén (felszín 2).

Az iskolaépülettől DK-re elhelyezkedő, 116 m² kiterjedésű „felszín 1” jelű területen összességében 11 régészeti korú objektumot határoztunk meg a gépi humuszolást követően. Három bronzkori tárológödör mellett egy bronzkori kemence került napvilágra. A római császárkort két gödör képviselte, míg egy kút, egy kemence és két gödör az Árpád-korhoz kapcsolható. A feltárt jelenségek közül kiemelendő a két különböző korszakból származó kemence, valamint az Árpád-kori kút, melynek betöltéséből egy ló csontvázának számos, anatómiai rendben lévő csontja került felszínre. Az objektumok átlagosan 150–200 cm-es mélységben kerültek elő sárga, homokos jellegű altalajba, mélyebben agyagos altalajba ásva. A kutatási terület DK-i részén, a próbafeltárás során már azonosított kevert rétegek vizsgálatára a tervezett beruházás teljes mélységében (-350 cm) egy 180 cm széles és 450 cm hosszú kutatóárkot nyitottunk gépi erővel, melyből azonban régészeti korú objektum, jelenség nem került elő.

Az iskola belső udvarán, a mai épületektől Ny-ra, illetve DNy-ra, a tervezett épületbővítés helyén nyitottuk meg a 171 m² összterületű „felszín 2” jelű kutatási területet, melyen összesen 15 régészeti korú objektumot azonosítottunk. Az egyetlen, bronzkori kerámiát tartalmazó cölöplyuk mellett számos, a római császárkorhoz köthető cölöplyuk (4 db), faszenes betöltésű négyzetes gödör (3 db), valamint égett szélű négyzetes gödör (4 db) került felszínre. Az Árpád-kort ezen a területen csupán egy gödör képviseli, valamint beazonosítottunk két, feltételezhetően a közelben elhelyezkedő Radvánszky-kastélyhoz kapcsolódó, újkori (18–20. századi) leletanyagot tartalmazó nagyméretű, de sekély szemetesgödör is. Az átlagosan 120–150 cm-es mélységben jelentkező objektumok a kutatási terület K-i háromnegyedében összpontosultak, a Ny-i negyedben régészeti objektumot, jelenséget nem találtunk. A terület kiemelt érdekességét jelentik a sűrűn elhelyezkedő, faszenes és égett szélű, a római császárkorból származó négyzetes gödrök.

Gál Viktor

Sály határa

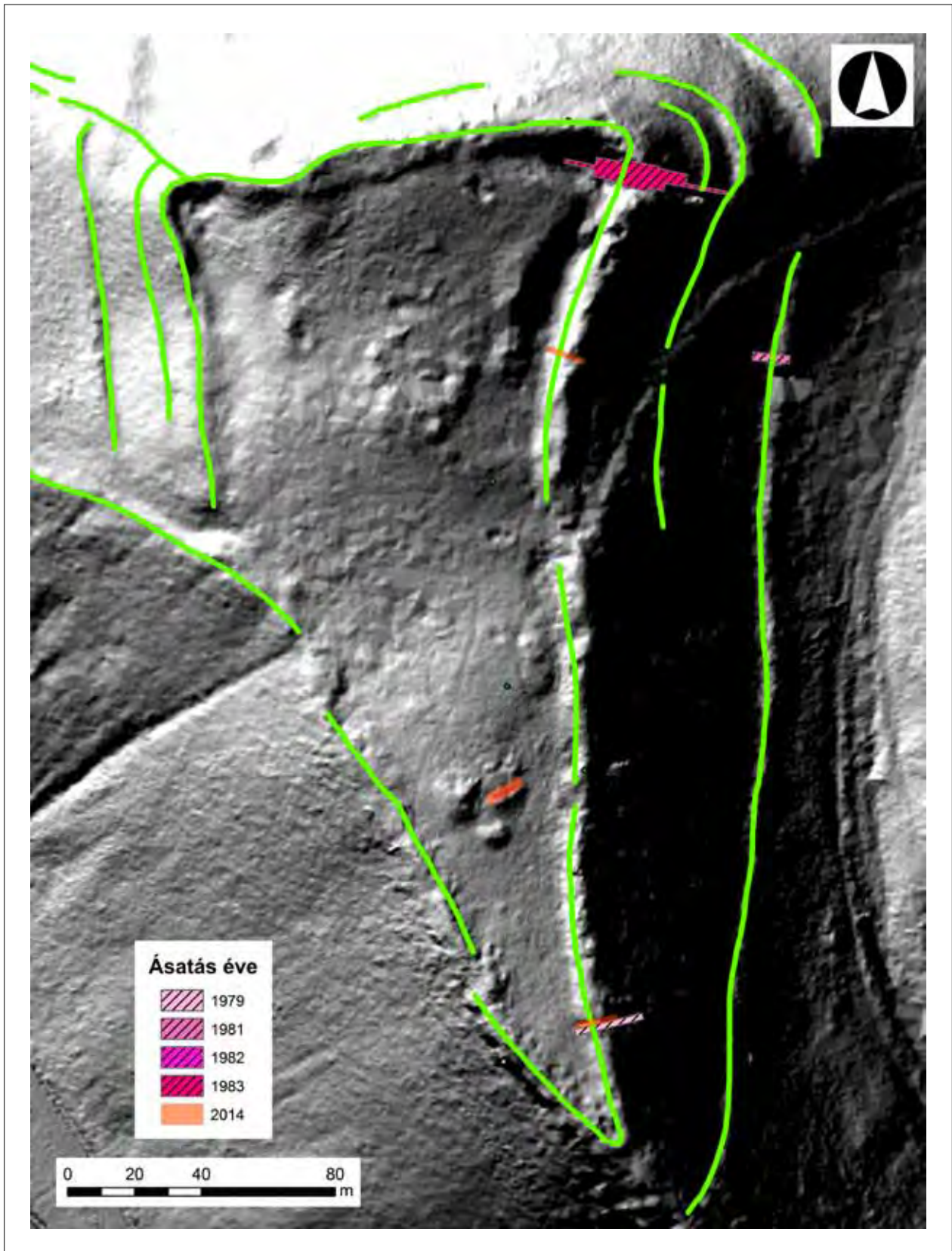
neolitikum, rézkor, késő bronzkor, középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Sály-Dorgó-dűlő Dél (azonosító: 87619): A lelőhely Sálytól 1 km-re ÉNy-ra, a Dorgó-dűlő D-i részén, a Kecskék-tetőtől 800 m-re DK-re, e tető alatti domboldalban került elő. A környező területet legelő, vagy erdő fedte, de a földút két oldalán beszántott sávokban, 60x40 m-es területen néhány neolitikus vagy rézkori pattintott kőeszközt találtunk.

Sály-Dorgó-dűlő Észak (azonosító: 87621): A lelőhely Sálytól 1,3 km-re ÉNy-ra, a Dorgó-dűlő nevezetű terület É-i részén, a Kecskék-tetőtől ÉK-re, egy kisebb platón helyezkedik el. A területet legelő és erdő fedte, de a földút melletti 140x30 m-es szántott sávokból szórványosan neolitikus kerámiatöredékek kerültek elő.

Sály-Kis-rét (azonosító: 87623): A lelőhely Sálytól ÉNy-ra 500 m-re, a Kis-rét nevezetű terület K-i részén, a magaslat szélén helyezkedik el. A területet legelő és erdő

11. kép Sály-Örsúr vára. Az őskori és Árpád-kori földvár erősítési vonalait és az 1979–2014 közötti sáncátvágások, szelvények helyzete a lelőhely LIDAR képére vetítve

Fig. 11. Sály-Örsúr vára. Fortification lines of the prehistoric and Arpadian Age settlements and the location of excavation trenches between 1979 and 2014, projected on the LIDAR image of the site

borította, de a vaddisznók által megmozgatott talajból 130x60 m-es területen szórványosan késő bronzkori kerámiatöredékek kerültek elő.

Sály-Pólián-dűlő (azonosító: 87627): A lelőhely Sálytól K-i irányban, a Pólián-dűlőnek nevezett terület K-i részén, egy kisebb völgy É-i oldalában (déli kitettségű), a Ny–K-i irányú földúttól D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; 150x60 m-es területrészen közepes intenzitással neolitikus kerámiák és pattintott kőeszközök, illetve középkori kerámiatöredékek kerültek elő.

Munkatársak: Miskolczi Melinda, Fekete László, Nagy Zoltán, Nagy S. József, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám, Toronya Zsolt

Tóth Krisztián

Sály-Latorvár (azonosító: 16301), **Sály-Latorvártető** (azonosító: 16300), **Sály-Örsúr vára** (azonosító: 16480)

középső neolitikum, késő bronzkor, kora vaskor, középső vaskor, Árpád-kor, 11–13. század, 15–16. század

A több névvel és nyilvántartási számmal rendelkező őskori és Árpád-kori magaslati/erődített településen, valamint középkori lakótorony területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 1. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014. október 9. és november 28. között (11. kép).

Sály-Latorvár (lakótorony): A 13. századi falcsonk közvetlen közelében kijelölt négy szelvényben a korábbi kutatás által feltételezett alapozási árkok nyomát nem tudtuk dokumentálni, a kutató blokkokban csupán a kibányászott sziklafelszín, illetve az egykor ledőlt falak maradványait találtuk (12. kép).

Sály-Örsúr vára (Árpád-kori erődítés): Az Árpád-kori erődítés DK-i, elkeskenyedő végén az 1979-es sáncátvágás, valamint a sáncok által közrefogott, korábban „lakódombként” azonosított halom 1982-es kutatóárkának hitelesítésére került sor. A földvár K-i sáncvonalán észlelt 1 m³-nyi fémkeresős bolygatás területén nyitott szelvényben is megvizsgáltuk az erőteljesen átégett sáncrészek belső szerkezetét. A régészeti kutatás eredményeképpen megállapíthattuk, hogy az Árpád-kori sáncnak mindenütt van valamilyen mértékben megmaradt őskori (valószínűleg kora vaskori) előzménye, melyet az Árpád-korban a plató széle felé egy fa-föld szerkezetű alappal kiszélesítettek, majd a tetejére egy szárazon rakott kőfalat is emeltek (13. kép). A sánc teste

12. kép. Sály-Latorvár. A középkori lakótorony kutatása
Fig. 12. Sály-Latorvár. Investigation of the medieval residential tower

mindenütt nagy mennyiségű őskori leletanyagot tartalmazott, mely alapján meghatározhattunk egy középső neolitikus (Szakállhát–Bükk) és egy késő bronzkori – kora vaskori településhorizontot. A földvár belsejében található „lakódombról” kiderült, hogy egy gyors ütemben, különböző ő- és Árpád-kori rétegekből összehordott, mesterséges halomról van szó, ám területén semmilyen épület nyomát nem lehetett megfogni. A felső rétegekből, kb. 80 cm mélyen előkerült egy 11–12. századi, balti típusú, balta alakú csüngő is, mely támpontot adhat a domb keltezéséhez is.

Sály-Latorvártető (őskori erődítés): Az őskori sáncot az erődítés DNY-i végében, egy 11x1 m-es kutatóárokkal vágtuk át (14. kép). A csak földből készült sánc belső oldalán egy sekélyebb, a külső oldalán egy mélyebb árkot, betöltésében néhány bronzkori kerámiatöredéket találtunk. Az őskori erődítési vonalak épebb részeinek morfológiája alapján feltételezzük, hogy a külső, mélyebb árkon kívül is található még egy sánc, de ezt a növényzeti fedettség miatt már nem tudtuk

13. kép. Sály-Örsúr vára. A 2014/I. szelvény É-i metszetszala
 Fig. 13. Sály-Örsúr vára. Northern profile of section 2014/I

14. kép. Sály-Örsúr vára (Sály-Latorvártető). A 2014/III. szelvény: az óskori erődítés DNY-i sáncának átvágása
 Fig. 14. Sály-Örsúr vára (Sály-Latorvártető). Section 2014/III: intersection of the southwestern rampart of the prehistoric fortified settlement

megkutatni. Az óskori sánc DNY-i kiszögellésében elvégzett geofizikai felmérésen semmilyen régészeti objektumot nem találtunk.

A fémkereső műszeres kutatások alkalmával a lelőhely területén további, az ásatás során nem igazolt korszakok (kelta kor, 15–16. század) leleteit is megtaláltuk. Az Árpád-kori sáncvonalon belül elhelyezkedő nagyobb halom területén koporsósívek kerültek elő, mely – Gálffy Ignác 1900-as ásatási beszámolója alapján – feltételezhetően egy templom körüli temetőhöz tartozik.

Munkatársak: Kertész Gabriella Nikoletta, Bacskai István, Bakos Gábor, Dallos Dániel, Dorkó Tamás, Fekete László, Gregóczki Gergő, Gyárfási József, Hajdú István, Honti Szabolcs, Juhász Ádám, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Simon József, Toronya Zsolt, Tóth Krisztián

Király Ágnes, Szörényi Gábor András

Szakácsi-Középső-nyomástól délre

(azonosító: 82629)

neolitikum (bükki kultúra)

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti doku-

mentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

A lelőhely a Szakácsi és Lak közötti úttól Ny-ra, a Vadász-pataktól Ny-ra, az Esztrázs-hegy lábánál található. Az ismert, intenzív lelőhely 100x50 m-es területéről nagy mennyiségű neolitikus (bükki kultúra) kerámiát gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Szendrőlád határa

őskor, neolitikum

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegyemeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaújszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Szendrőlád-Dél (azonosító: 88247): A lelőhely a községtől D-re, a Besenyei-pataktól É-ra, a községből haladó földúttól K-re, egy névtelen magaslat lábánál található. 100x50 m-es területen szórványosan neolitikus kerámiát gyűjtöttünk.

Szendrőlád-Dóka (azonosító: 88253): A lelőhely a községtől DK-re, a Besenyei-pataktól É-ra, a Szendrőládot és Ládbesenyőt összekötő földúttól közvetlenül D-re található. 50x50 m-es területéről szórványosan neolitikus kerámiát gyűjtöttünk.

Szendrőlád-Kelet 1. (azonosító: 88257): A lelőhely a községtől K-re, a Besenyei-pataktól É-ra, a Szendrőládot és Ládbesenyőt összekötő földúttól közvetlenül É-ra található. 50x50 m-es területéről szórványosan őskori kerámiát gyűjtöttünk.

Szendrőlád-Kelet 2. (azonosító: 88261): A lelőhely a községtől K-re, a Besenyei-pataktól É-ra, a Szendrőládot és Ládbesenyőt összekötő földúttól közvetlenül D-re található. 50x50 m-es területéről szórványos, meghatározhatatlan korú leleteket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczy Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Szentistván-Daru-halom

(azonosító: 80973)

rézkor

A lelőhely területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 6. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 októberében és novemberében.

A Szentistván és Mezőkeresztes határában levő lelőhelyet Seres Nándor természetvédelmi őr bejelentéséből ismerjük. Alakja alapján tipikus rézkor végi, esetleg korai bronzkori kurgánsír. A kurgán két település határán fekszik, a településhatárt egy beleásott árok nyomvonala mutatja. D-i felén SZI és MK vésetű határjelölő kő is található.

A feltárás során a már beásott árok vonalát tisztítottuk meg, és mélyítettük az altalajig (10 m²). A kurgántest felhordása egyrétegű, megújításnak nem találtuk nyomát. Az árok Ny-i végében egy nyújtott helyzetű csontváz negyed részét tártuk fel. Kezének helyzete alapján középkori betemetkezés lehetett. A kurgántest felhordásából rézkori kerámiaanyag került elő. A központi temetkezést nem találtuk meg, és nem bukkantunk altalajba mélyedő objektumra sem.

Munkatársak: Honti Szabolcs és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Szikszó-Hell Ring, 2. lelőhely

(azonosító: 81085)

késő rézkor (badeni kultúra)

A lelőhelyen 2014. február 4. és február 7. között ERD II. fázisához tartozó próbafeltárás gépi földmunkáját végeztük a Szikszó külterületén tervezett HELL RING beruházás kapcsán. A munka során a beruházási terület 20%-án 8 kutatóárokka mintegy 1754 m² felületet nyitottunk meg. Az árkokban szórványos helyzetben összesen 38 régészeti objektumot figyeltünk meg (S1–S38), melyek többsége kisméretű

gödör, néhány cölöplyuk és egy nagyobb méretű agyagkitermelő gödör volt. A geodéziai felmérés alapján megállapítottuk, hogy a lelőhely ÉNy–DK-i irányú. A 8. számú kutatóárok kivételével a többi árok régészeti szempontból pozitív volt.

A humuszolást követően a munkát *vis maior* bejelentése mellett fel kellett függeszteni (kedvezőtlen időjárás és talajviszonyok). A kézi feltárást végül 3 nap alatt, 2014. február 19-én és február 25–26-án végeztük el. A próbaárkokban előkerült telepjelenségek sekélynek és kisméretűnek bizonyultak, és az előzetes eredményekkel (neolitikum, bronzkor) ellentétben a késő rézkor (badeni kultúra) idejére keltezhetőek. Egy részük alig mélyedett az altalajba, a nyesezt követően kikopott.

Munkatársak: Galkó József, Gregóczki Gergő, Gyárfási József, Nagy S. József, Páll Gergely, Simon József

Horváth Antónia, László-Hajdú Melinda

Szomolya-Vén-hegy, Kaptárkövek (azonosító: 16814)
és **Szomolya-Kutyahegy** (azonosító: 88995)

késő bronzkor/kora vaskor, Árpád-kor, középkor/
kora újkor

A szomolyai Kaptár-rét északi völgyfőjében található, igen látványos formavilágú Kaptárkövek előterében 2014 tavaszán folytattunk régészeti kutatásokat. A munkálatokra a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának megbízásából került sor, a sziklacsoportok turisztikai bemutatásához kapcsolódóan. Célunk a rejtélyes eredetű kőfülkék rendeltetésének és korának meghatározása volt.

A meredek hegyoldalból kinyúló nyolc riolittufa sziklacsoport lába laza kőzettörmelékkel borított felszínű. Annak ellenére, hogy aljnövényzettel fedett, stabilnak egyáltalán nem tartható, könnyedén erodálódik. Így a Kaptárkövek előterében antropogén eredetű kultúrrétegek – az erős lejtés, a törmelék és az erózió miatt – nem alakulhattak ki, ami megnehezítette a kutatást. A logisztikát emellett a terület meredek volta is bonyolította, hiszen a feltárást során kitermelt föld deponálására rendkívül kis felületek álltak rendelkezésre.

A bükkaljai, illetve a szomolyai kaptárkövek régészeti kutatását korábban Bartalos Gyula, valamint Korek József és Saád Andor végezte. Míg Bartalos Gy. helyszíni bejárások és felmérések alapján próbálta a fülkék rendeltetését meghatározni, addig az utóbbi kutatópáros 1961-ben szondázó jellegű ásatásokat is folytatott Cserépváralján, valamint a szomolyai kövek lábánál. Bartalos Gy. előbb hun kori, később kelta/szkíta temetkezési helynek, míg Saádék az erdei méhészet közép-

kori nyomainak tartották a puha sziklafalakba vájt, egységes kialakítású több száz fülkét. A korábbi kutatók adatait is ismertető, monografikus igényű összefoglalást a témáról Mihály Péter és Baráz Csaba készített.

A 2014. évi kutatások elsősorban szondázó jellegűek voltak, melyek során roncsolásmentes módszereket is használtunk. Először geofizikai, magnetométeres felmérésekkel vizsgáltunk négy kijelölt felületet – három olyan helyszínt, melyek már a völgytalpon fekszenek, továbbá a VII. számú sziklacsoport közvetlen előterét, ahol a későbbiekben feltárást is zajlott. A három, sík területen folytatott felmérés közül kettő felület részlegesen, illetve nagymértékben szennyezett volt recens fémhulladékkal, így régészetileg értelmezhető mágneses anomáliát nem lehetett kiszűrni. Harmadik helyszínünkön, a völgytalp közepén kijelölt geofizikai szelvényben ugyanakkor több halvány, illetve jól észlelhető beásást lokalizáltunk, melyek egy 5x3,5 m-es, téglalap alaprajzú, további régészeti kutatásra érdemes felületet jelöltek ki. Ezzel szemben a VII. sziklacsoport előterében végzett (negyedik) geofizikai felmérés egy kisebb beásáson túl nem mutatott ki egyéb, rendszert alkotó objektumokat a homogén sziklás-törmelékes rétegben.

A geofizikai felmérések mellett terepbejárást is végeztünk a Kaptár-rét tágabb környezetében. Feltételeztük ugyanis, hogy a fülkéket készítő, illetve használó emberek számára a meredek hegyoldalak nem nyújtottak megfelelő megtelepedési viszonyokat, ugyanakkor a sík, völgytalpi régió erre lehetőséget biztosíthatott. A terepalakulatok alapján megpróbáltuk megkeresni azon területeket, ahol emberi élet nyomaival számolhatunk. A völgyet 2000 m hosszan oda, s vissza bejárva ugyan nem találtunk régészeti lelőhelyre utaló felszíni leletanyagot (növényzettel szinte teljesen fedett volt a terület), azonban lehatároltunk olyan sík felületeket, amelyeket régészeti érdekű területnek tarthatunk. Ilyen potenciális megtelepedési helyszín a Kaptárkövek közvetlen előterében 200 m hosszan, 50 m szélességben elnyúló, viszonylag lapos terület, melynek É-i végében azonosítottuk a magnetométeres kutatások során a már említett téglalap alakú feltelenséget is.

A további bejárások során a völgy K-i oldalában egy szárazon rakott kőfal földdel részben már elfedett nyomaira bukkantunk. A kőfal egy kb. 22x10 m alapterületű, téglalap alakú területet zárt körül három oldalról. A völgy irányába néző negyedik oldalon kőrakásnak nem volt nyoma. Jól szemlézhető felszíne ellenére a körbezárt területen leletanyagot nem találtunk. Kialakítását, méretét tekintve újkori, recens objektumról lehet szó (kőfalazatú akol?).

A völgyön lefelé haladva, annak közepén ma is vízenyős felszínű rét árulkodik arról, hogy valamikor nagyobb kiterjedésű láp/tó lehetett itt. Kialakulásának oka, hogy az enyhén kiszélesedő völgy ezen a szakaszon hirtelen összeszűkül, ami az időszakos vízfolyások felduzzasztását/felduzzadását eredményezte – így a környezet rekonstrukciója kapcsán ezen helyszínen vízfelülettel is számolnunk kell.

A terepbejárás során célzottan vizsgáltuk a völgy alsó szakasza fölé Ny-ról emelkedő Kutya-hegyet, melyen két olyan önálló magaslat is emelkedik, amelyek topográfijára remek stratégiai adottságokat nyújt. A D-i, sarkantyúhelyzetű magaslaton a bejárás során a számos vaddisznótúrás ellenére sem találtunk leletanyagot. A Kutya-hegyet ÉNy-ról lezáró, három oldalról meredek lejtőkkel védett, negyedik oldalán a gerincből kiemelkedő, markáns magaslatot sűrű akácerdő borította. Tetején természetellenes helyzetben viszonylag sok törtkő hevert, melyek ugyanakkor a hegyoldalban teljesen hiányoztak. Elképzelhető, hogy a magaslat tetején állott, szárazon rakott falú egykori kőépítmény nyomairól van szó. Emellett három késő bronzkori/kora vaskori, valamint egy késő Árpád-kori kerámiatöredéket is találtunk, melyek egyértelműen utalnak egy eddig ismeretlen magaslati telepre. Arra vonatkozóan, hogy a helyszín erősített volt-e, sajnos nem találtunk felszíni bizonyítékokat (sánc, árok). A Kutya-hegy alsóbb régióiból további szórványos késő bronzkori/kora vaskori leletanyag is ismert, melyet korábban Bíró Péter gyűjtött. A felszíni leletek egyértelműsítik, hogy a két oldalról vízenyős völgyekkel körbevett, stratégiaileg kedvező helyzetű, könnyedén védhető Kutya-hegy gerince lakott volt az őskor folyamán. *Az új lelőhely elnevezése: Szomolya-Kutyahegy (azonosító: 88995).*

A Kaptárkövek környezetének roncsolásmentes vizsgálatát fémkereső műszeres leletfelderítéssel fejeztük be. Bacskai István a sziklacsoportok teljes előterét és a Kaptár-rét völgytalpi régióját átvizsgálta. Külön figyelmet fordított a völgytalpon régészeti érdeküként meghatározott sík felületre, és a geofizika során beazonosított feltételek környezetére. A szisztematikus detektorozás ellenére a kutatás nem eredményezett régészeti fémanyagot, Bacskai I. mindössze egy, említésre méltó, de recens kapukulcsot talált. A fémleletek teljes hiánya a terület tartós lakottsága ellen szól.

A Kaptárkövek kutatásának második lépcsőjében roncsolásos módszerekkel, azaz régészeti feltárásokkal négy felszín vizsgáltunk meg. A VII. sziklacsoport Ny-i lábánál egy 60–70 cm széles, hasáb alakúra kivájt, fülkeszerű bevágás helyezkedik el. Ennek előterében jelöltük ki a 330x200 cm alapterületű *I. szelvényünket*,

amit később egy további, 100x100 cm-es rábontással kibővítettünk. A 20–35 cm vastag, felső, humuszos réteg alatt egy szemcsés, alsóbb részén erősen köves tufatörmelék kezdődött, mely gyakorlatilag az összetöredezett sziklaaljazatig tartott. Ebből a törmelékből leletanyag nem került elő, feltételezhető, hogy természetes kialakulása. Felső szintje egyfajta járószint lehetett, hiszen megállapítható volt, hogy a tetejének szintjéig voltak faragásnyomok a sziklán. A hasáb alakú fülke oldal- és hátfalában hosszanti csákány- és pontszerű csákányhegy nyomok utaltak kőfejtésre. A fülke két oldalfalában, egymással szemben kialakítva egy-egy bevágott, vízszintes hornyolat is látható.

A további feltárásokat az V. sziklacsoport előterében, a lejtőre merőlegesen folytattuk. A *II. szelvényünket* egy sziklakibúvás lábától indítottuk, 300x100 cm-t vágunk át vele. A szelvény melletti törmelékes felszín tetején egy késő Árpád-kori fenéktöredékre bukkantunk. A sziklák közötti kitaposott ösvényen további szórvány kerámiatöredékekre leltünk, melyek a 13., 14. és a 15. századra keletezhetőek (oldal- és peremtöredékek). A 13–14. századi leletek szemcsés homokos soványítású, fehér anyagú töredékek, míg a 15. századra keltezett darabok vékonyfalúak, egy esetben sűrű hornyolattal díszített, belül zöld mázas cserepek. A szelvényben a felső, törmelékes humuszos réteg alatt szintén köves, leletmentes törmelék réteg húzódott a sziklaaljazatig. A felszínen ugyanakkor egy különleges leletet találtunk: egy kovácsoltvasból készült kőfejtő éket. A jó megtartású vaseszköz ütőfelülete letöredezett, de a tengelyhez képest enyhén hajló pengéje ép. Formai jegyei alapján középkori, kora újkori eredetű tárgy, nyúlánk alakja és szabályos négyzetes átmetszete révén talán inkább a 16/18. századra keltezhető.

A *II. szelvény* vonalában, annak folytatásaként nyitottuk a 720x110 cm-es alapterületű *III. szelvényt*, mellyel a meredek oldalon túl már a völgytalpat is érintőlegesen megvizsgáltuk. A humuszos, törmelékes felszín alatt a szelvény jelentős részét egy sziklatömb töltötte ki. Ez feltehetően egy másodlagos helyzetű, valamely magasabban elhelyezkedő sziklacsoportról leszakadt, és legördült hatalmas kőtömb. A völgytalpnál a rétegződés megváltozott, a kitöltés megvastagodott. A humuszos szintekben kevés régészeti leletanyagot is találtunk, néhány 13–14. századi kerámiatöredéket és két-két darab kora újkori, illetve őskori (késő bronzkori/kora vaskori) kerámiát. Érzékelhető volt, hogy a leletek másodlagos helyzetben, a lejtőn legurulva kerültek a völgytalpra, nyilván a sziklák meredek tövéből erodálódtak ide.

Negyedik ásatási szelvényünkkel az V. sziklacsoportha élkelődő, barlangszerű üreg előterét tártuk fel. Itt munkánk megkezdése előtt is jól látható volt a Korek–Saád féle ásatás kutatóárkának helye, ezt hitelesítendő nyitottuk meg a *IV. szelvényünket*. Bebizonyosodott, hogy az 1961-es ásatás során az üreg belsejét ásták ki mélyebbre, az előtérnek – ahol mi is kutattunk – azonban csupán a felső rétegeit vágták át. A felső, kevert rétegben a középkori cserepek mellől egy újkori cseréppipa is felszínre került. Ez alatt azonban már kőzetmálladékos, kőzettörmelékkel feltöltési réteg kezdődött, mely a sziklaaljzatig lefutott. Ebből a rétegből egy 14. századi és egy kora újkori, belül zöld mázas kerámia utal arra, hogy a törmelék réteg képződése ebben a korszakokban vált intenzívvé.

A leletek értelmezése. A feltárások során zárt régészeti objektumot, avagy antropogén réteget nem találtunk, csupán az erózió által a völgytalp irányába mozgatott törmelékben haladó másodlagos helyzetű leletanyagot. Ezen leletek száma is elenyésző volt, belőlük legfeljebb előzetes következtetések vonhatóak le. A leletek zöme a középkor három évszázadára, a 13–15. századok közti időszakra keltezhető, azon belül is elsősorban a 14. század emelkedik ki. Emellett némi tárgyi emlék alátámasztja a Kaptárkövek kora újkori, 16–17. századi, kisebb intenzitású használatát is. Ez utóbbi korszakhoz kötjük a feltárások „vezérleletét”, a kőfejtő vaséket is, mely annak a jele, hogy a Kaptárkövek alakítása egészen későn, a török korban, sőt azt követően is élő szokás volt. Az előkerült kerámiatárgyak mindegyike egyszerű, mindennapi használatú fazékból származó apró töredék. A díszedények hiánya bizonyíthatja, hogy a sziklákön csupán hétköznapi jellegű gazdasági tevékenységeket folytatott a középkori ember – azaz nem tartható pogány áldozóhelynek.

A középkori és kora újkori leletek mellett kis mennyiségben előbukkanó késő bronzkori/kora vaskori kerámiaanyag arra utal, hogy az őskor eme szakaszában is felkeltette az emberek figyelmét a nyolc sziklacsoportha. Az őskori leletek kisebb aránya alapján azonban feltételezhető, hogy a középkori/kora újkori jelenlét lényegesen intenzívebb volt.

A fülkék kialakításának idejére vonatkozóan jelenleg csupán az előkerült leletek adhatnak támpontot. A 117 szomolyai fülke kifaragása és használata hosszú idejű, de nem feltétlenül folyamatos lehetett. A feltárt leletek számarányát tekintve a középkor a legintenzívebb, így leginkább Saád Andor és Korek József középkori erdei méhészet teóriáját támaszthatja alá. A Bartalos-féle szkíta/kelta/hun temetkezési hely, illetve pogány bálványtartó elméletére utaló leletek nem kerültek elő, így a

rituális eredetet elvethetjük. A méhészeti hasznosítás ellenérve lehet, hogy a ma kaptárköveknek nevezett riolittufa sziklatornyokat egyedül Szomolyán nevezik kaptárnak, míg máshol kúpnak, ördögtoronynak, ablakos-, vagy éppen köpüskőnek. A kaptárkö és a köpüskő névalak mégis beszédes, mindkettő a méhek tartásával kapcsolatos elnevezés. Baráz Csaba a már idézett munkájában a kőfülkék kopottsági fokából kiindulva kronológiai különbségeket vélt felfedezni. Az időbeli eltérésekkel egyetértünk, ám véleményünk szerint a kopottabb fülkék középkori, míg az éles kontúrúak kora újkori eredetűek lehetnek.

A Kaptárkövek tövében talált őskori tárgyak alátámasztják a sziklacsoportha korai használatát is. A késő bronzkori/kora vaskori kerámiatöredékek nem jelennek meg, hiszen számos, ugyanezen korra keltezhető magaslati erődített telep jelzi a szűkebb környék lakottságát (Felsőtárkány-Vár-hegy, Cserépfalu-Mész-tető, Sály-Latorvár), és ebbe a sorba helyezhetjük a magaslati telepként értelmezett szomolyai Kutya-hegyet is. A Bükkalja kaptárkövei „vonzották” az őskori közösségeket, hiszen a korábbi terepbejárások alkalmával ugyanezen korszakok kerámiái kerültek elő a cserépváraljai Mangó-tető mellett a Pulykón, a Furgál-völgyben, illetve az Ördögtorony tövében is.⁵ Az, hogy e közösségek áldozóhelyként tekintettek-e a látványos kúpokra, avagy egyszerűen könnyen hozzáférhető kőbányaként értékelték a sziklakibúváásokat, nem eldönthető. Talán inkább az utóbbi mellett szól a szomolyai kerámialeletek egyszerűsége, statisztikája és a fémkeresős vizsgálat negatív eredménye is.

Kutatásunk rövid összegzéseként az alábbi következtetést vonhatjuk le: a kaptárkövek két eltérő időszakja – késő bronzkor/kora vaskor, illetve a középkor/kora újkor – párhuzamba állítható a Bükkalja lakottságával. Azokban a régészeti/történelmi korszakokban, amikor a hegylábi régió lakott volt, az ember rendszeresen hasznosította a könnyen megmunkálható sziklatornyokat is.

Munkatársak: Hajdú István, Honti Szabolcs, Nagy Zoltán, Nagy S. József, Óvári Gábor, Simon József

Szőrényi Gábor András

5 Herman Ottó Múzeum Régészeti Gyűjtemény, ltsz.: 63.50.1-10. (Cserépfalu-Ördögtorony alatt); 92.87.1-4. (Cserépváralja-Furgál-völgy); 92.88.1-4. (Cserépváralja-Pulykó-tető).

Szögliget-Szádvár

(azonosító: 16815)

őskor, Árpád-kor, 14–15. század, 16–17. század

2014 augusztusának első hetében immár ötödik alkalommal nyílt lehetőségünk Szádvár régészeti feltárásának folytatására. A Szádvárért Baráti Kör által szervezett és a Herman Ottó Múzeum munkatársai által irányított ásatás során a középső vár, valamint a belső várba vezető kapuépítmény területén folytattunk kutatást. A feltárás célja a konzerválni-helyreállítani tervezett falcsonkok környezetének kutatása, valamint az építési periódusok és a járósíntek tisztázása volt.

A középső vár északi részén emelkedő félköríves Lakatos bástyát az 1573. évi Angelini-féle alaprajz a középső vár területe felé nyitott formában ábrázolja, s a bástyától DNy-ra egy téglalap alaprajzú épület emelkedik. A kutatás során azonosítottuk ez utóbbi ÉK-i sarkát, valamint északi falának nyugati végét. Kiderült, hogy az épület utólagosan épült hozzá a középső és a belső várat elválasztó egykori várfalhoz. A belsejében kijelölt kutatóárokbaól kitermelt igen nagy mennyiségű, mintegy 1,5 m vastag köves omladék ellenére sem értük el annak járósíntjét, így a feltárást ezen a területen, (a balesetveszélyes metsztfalak miatt) felfüggesztettük.

A Lakatos bástya és a középső várudvar találkozási pontján kijelölt szelvényben megfigyelhettük, hogy a bástyát – feltételezhetően a 17. század folyamán – egy 100 cm széles és 135 cm hosszú falazattal lezárták. E fal bástyabelső felőli síkjában két függőleges és két vízszintes gerenda fészket tisztítottuk ki. Kiderült, hogy a 20x20 cm átmérőjű elemekből összeállított fakeretet lényegében körbefalazták. Az időközben elpusztult gerendákba ütött nagyméretű szegek hegyes végeit a kőfalba építve figyeltük meg. Ennek a szerkezetnek a funkciója (ajtókeret?) pontosan még nem tisztázott. A feltárt fal északi oldalán az eredeti szinthez képest majd' 2 m mélységben tártuk fel a Lakatos bástya habarcsos padlóját.

A középső vár további két pontján folytattunk feltárást. A Lisztes bástya előterében a 2013-ban megnyitott kutatóárok vonalában, attól Ny-ra kerestük a bástya esetleges lezárásának nyomait, valamint habarcsos járósíntjének kiterjedését. A legutolsó masszív habarcsos járósínt felülete eddig a pontig már nem terjedt ki, és nem leltük nyomát a félköríves rondella lezárásának sem. Azaz a Lisztes bástya igen nagy valószínűséggel a középső vár területe felé nyitott lehetett, a Ledentu

1639-es tusrajzán is látható tetőzetét így önálló oszlopok tarthatták. Ezt a hipotézist azonban csak a bástya belsejének teljes feltárásával igazolhatjuk, vagy cáfolhatjuk.

Az ún. Porkoláb fal keleti előterében megkíséreltük magának a Porkoláb háznak az elsődleges lokalizálását. A feltételezett épület É-i részén, egy K–Ny-i irányú törmelékdomb tetején kijelölt kutatóárokban – előzetes elképzeléseinktől kb. 1 m-rel délebbre – tártuk fel az épület északi falának kis részletét. Belső járósíntjét a vastag omladékréteg miatt a rendelkezésünkre álló idő alatt nem tudtuk elérni, de az északi fal feltételezett külső oldalán elértük az alapját képező természetes sziklafelszínt, és a mellette húzódó, Árpád-kori és őskori leletanyagot tartalmazó legalsó réteget is. Kifejezett járósínteket azonban ezen az oldalon sem találtunk.

A belső vár területén a kaputoronytól É-ra emelkedő falcsonktól Ny-ra nyitott kutatóárokban az utolsó járósíntet egy téglapadló formájában azonosítottuk. Ezen a területen azután észak felé haladva megtisztítottuk a belső vár falának ÉK-i sarkát, tehát a külső várfal tetejét és a Lakatos bástya nyugati indítását is. Megállapítottuk, hogy a belső vár északi és keleti fala egy periódusban épült, ennek a falazatnak a része a kaputoronytól É-ra húzódó falvonulat. A Lakatos bástya nyugati falvége viszont ehhez a falsarokhoz utólagosan épült hozzá. Feltehetően e korai falazatok része a Csonka bástyától K-re emelkedő magas falcsonk, s ennek a falvonulatnak az ÉNy-i sarkát sikerült azonosítani a Csonka bástya feltárásakor is, melynek építőhabarcsából 13–14. századi kerámia került elő.

A legfontosabb feladat, a kaputorony feltárása több fontos kérdést vetett fel. Magasan álló északi, azaz Ny–K-i irányú falcsonkjának északi előterében az eredeti felszíntől mért több, mint 1,5 m mélységben sem észleltünk járósíntet, holott az itt elért bontási szint megegyezett az északabbra megtalált, említett téglapadló szintjével. A kutatás során a falcsonkról – az azt övező területek feltárásával – megállapíthattuk, hogy utólag épült hozzá a belső vár említett ÉK-i sarkától induló, egykor a belső várat lezáró várfalhoz. Hozzávetőlegesen meghatározható volt a jelenleg igen roncsolt állapotban ránk maradt fal eredeti magassága is, mivel azt a kaputorony magasabb falazata megőrizte számunkra. Az utolsó felszín alatt mintegy 0,5 m mélységben azonosítottuk az egykori toronyépület külső ÉNy-i sarkát is, melyet nagyméretű (40x40x75 cm) kváderkövekkel armíroztak. Ennek egyik eleme *in situ* maradt meg. Ettől a saroktól Ny-ra egy ehhez később hozzáépített falazat indul, mely a kaputoronytól É-ra húzódó épülethez tartozhatott – ennek téglapadlóját említettük az előzőekben.

A falcsontok déli síkjának kutatása során megtaláltuk a torony nyugati falát, s ennek keleti, azaz belső vakolt síkját is azonosítani tudtuk. A mélyítés eredményeként kibontakozott a Ny–K-i irányú fal déli oldalán egy dongaboltozat indítása, valamint előkerült a boltozatot erősítő ÉNy-i szögletes pillér is. Miután megtisztítottuk a kaputorony utóbb tárgyalt, magasabb, északi falával párhuzamosan futó, lepusztult déli falazat tetejét is, nagyrészt lehetővé vált az épület elsődleges értelmezése. Eszerint itt egy alsó szintjén dongaboltozattal lezárt kapuátjáró lehetett, melynek még csak a felső részét találtuk meg – a nyugati fal belső, vakolt szakasza alatt helyezkedhetett el maga a kőkeretes kapu. Nagyon valószínű, hogy a ma a középső vár területén heverő, s egyértelműen egy felvonóhidás kapuhoz tartozó keretkövek ehhez az építményhez tartoztak.

Feltételezhető az is, hogy ez a kapuépítmény nem zárult le kelet felé az említett korai keleti várfal síkjának vonalában, ugyanis a már többször említett Ny–K-i irányú falban egyértelmű elválást nem találtunk. Hipotézisként így megfogalmazhatjuk, hogy a középső és a külső várat egykor elválasztó falazathoz – ami egykor külső várfalként is funkcionált –, talán az eredeti egyszerű várkapu helyére, eddig még ismeretlen időben egy, a keleti falsíkból kiugró, téglalap alaprajzú, nagyméretű, többszintes kapuépítményt emeltek. Figyelemre méltó, hogy a tornyot körülvevő omladékrétegből igen nagy mennyiségben került elő 13–15. századi kerámia, míg a kései, 16–17. századi anyag lényegében hiányzott.

A 2014. évi ásatás, habár kiemelkedő tárgyi leletet nem adott, szerencsés módon, számos területen pontosította Szádvár alaprajzát, és építési periodizációjához is fontos adatokat szolgáltatott.

Gál Viktor

Tiszabólna határa

Őskor, neolitikum, bronzkor, római kor (szarmata), késő középkor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Tiszabólna-Kappan-fok-lapos II. (azonosító: 87773): A lelőhely Tiszavalktól 1,2 km-re K-re, a közigazgatási határtól K-re, az egykori Tisza medrét körülölelő

folyóterasz középső részén, a köztúttól 50 m-re D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor learatott napraforgó borította, mely rossz látási viszonyokat biztosított. 70x50 m-es területen szórványosan őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Tiszabólna-Kappan-fok-lapos III. (azonosító: 87775): A lelőhely Tiszavalktól 1,6 km-re K-re, az egykori Tisza medrét körülölelő folyóterasz ÉK-i részén, a köztúttól 60 m-re D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor szántott volt, közepes látási viszonyokkal. 40x25 m-es területen közepes intenzitással jelentkező neolitikus kerámiatöredékeket és pattintott kőeszközt gyűjtöttünk.

Tiszabólna-Nádas-fertő (azonosító: 63126): A már korábban is ismert lelőhely a községtől 400 m-re Ny-ra, a köztúttól közvetlenül É-ra, a környezetéből markánsan kiemelkedő É–D-i irányú teraszon helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és boronált volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 170x50 m-es területen alacsony intenzitással jelentkező őskori kerámiatöredékeket és egy pattintott kőeszközt gyűjtöttünk. A korábbi bejárások alkalmával bronzkori és késő középkori leletek láttak napvilágot.

Tiszabólna-Sportpálya (azonosító: 87777): A lelőhely a településtől 200 m-re Ny-ra, a köztúttól 40 m-re É-ra, a sportpálya Ny-i szélén helyezkedik el egy viszonylag lapos területen. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és boronált volt, ami jó látási viszonyokat biztosított, azonban a talaj nedvességtartalma miatt nehezen lehetett megközelíteni. Mindössze egy kis területen (30x20 m) gyűjtöttünk római kori (szarmata) kerámiatöredékeket.

Tiszabólna-Kis-telek Nyugat (azonosító: 87779): A lelőhely a községtől 600 m-re K-re, a Rákóczi Tsz mellett, a Sulymos-főcsatorna bal teraszán nyúlik el, a köztúttól D-re 60 m-re. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 290x60 m-es területen közepes intenzitással kerültek elő bronzkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékek, valamint egy pattintott kőeszköz.

Tiszabólna-Kis-telek Északkelet (azonosító: 87785): A lelőhely a községtől 1,5 km-re K-re, a Sulymos-főcsatorna bal teraszán, attól 150 m-re, a közút déli oldalán, Tiszabólna és Tiszadorogma közigazgatási határán található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor napraforgó borította, mely rossz látási viszonyokat biztosított. A köztúttól induló földút közelében, 35x30 m-es területen gyűjtöttünk szórványosan őskori kerámiatöredékeket.

Tiszabólna-Páskom Nyugat (azonosító: 87789): A lelőhely a községtől 1,8 km-re Ny-ra, a Páskom nevű terület nyugati részén, a közúttól 270 m-re É-ra, egy kisebb Ny–K-i irányú domb nyugati végén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen tárcsázott volt, mely jó látási viszonyokat biztosított. 50x30 m-es területen szórványosan római kori (szarmata) kerámiatöredékek kerültek elő.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczki Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Tiszabólna-Fehérló-tanya (Földvár)

(azonosító: 16847)

középső rézkor, kora és középső bronzkor, középkor

A lelőhely területén a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk kutatásokat 2014. március 19. és március 29. között, majd a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 3. alprojekt keretében 2014 októberében.

A lelőhely a szakirodalomból ismert kora bronzkori földvár. A Csincse kanyarulatában lévő mesterséges szigetet a bronzkorban hozták létre a folyókanyar átvágásával. A sziget területén az eddigi ismeretekkel (hatvani kultúra) ellentétben középső bronzkori (füzesabonyi kultúra) megtelepedés is igazolódott a szisztematikus felszíni leletgyűjtés eredményeként.

A geofizikai képen a lakóházak helye nem volt kimutatható, a felszíni leletgyűjtés statisztikai értékelése azonban szépen körvonalazta azokat. Ugyanígy a szigeten kívüli terület negatív geofizikai képe sem bizonyító értékű, mivel az itt található ősgyepen az állattúrásokból régészeti leletanyag került elő, a fémkeresős kutatás pedig bronzkori, rézkori és középkori tárgyakat is felszínre hozott.

Fémkereső műszerrel végzett leletfelderítés, geodéziai és geofizikai felmérés, valamint szisztematikus leletgyűjtés a sziget teljes területén megvalósult (0,5 ha). A lelőhely környezetét extenzív terepbejárással vizsgáltuk két területre koncentrálni (30 ha), de a növényzeti fedettség nem tette lehetővé az eredményes felszíni leletgyűjtést. A terület LIDAR képe rendelkezésre áll.

Munkatársak: Tobias Kienlín, Honti Szabolcs, Bacskai István és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Tiszadorogma-Rákóczi Tsz

(azonosító: 87787)

neolitikum, római kor (szarmata)

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

A lelőhely Tiszadorogmától ÉNy-ra 300 m-re, a Rákóczi Tsz mellett, a közúttól É-ra 10 m-re, egy É–D-i irányú domb déli részén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a nagyobbik részét lucerna borította, de egy kisebb sávban található friss szántás közepes látási viszonyokat biztosított. 60x20 m-es területen szórványosan neolitikus és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczki Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Tiszadorogma-Szántó-halom

(azonosító: 81021)

bronzkor, római császárkor, újkor

A lelőhely területén a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt és a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 11. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 szeptemberében – geodéziai felmérést (2,5 ha), geofizikai felmérést (2 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (1,4 ha) és extenzív terepbejárást (30 ha).

A lelőhely előzetes helyszíni szemléje során Horváth Antónia ép bronzkori edényt talált egy rókalyukban. Így feltételeztük, hogy az ároktői és tiszabólnai összetett szerkezetű bronzkori településekhez hasonló földvárral állunk szemben. Ezért volt indokolt a terület szántása és a szisztematikus felszíni leletgyűjtés. A terepbejárás és a geofizikai vizsgálat eredményének ismeretében azonban azt állíthatjuk, hogy bár a területet a bronzkor különböző szakaszaiban és a császárkorban is lakták, a lelőhely nem sorolható a földvárak köré. Árok vagy védmű nem övezi. Feltehetően egy természetes dombhát, melyen

több korszakban megtelepedtek. E megtelepedéseket jelentős paticssűrűsödések is igazolják. DNY-i végén egy tanyahely recens téglái és törmeléke mutatható ki.

A lelőhely teljes környezetét megvizsgáltuk extenzív terepbejárással, de a növényzeti fedettség nem tette lehetővé az eredményes felszíni leletgyűjtést.

Munkatársak: Tobias Kienlin, Honti Szabolcs, Horváth Antónia és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Tiszakeszi-Bálinthát-Újtemető

(azonosító: 87217)

kora és középső bronzkor

A lelőhelyen a BORBAS (Borsod Plain Bronze Age Settlements) projekt keretében végeztünk kutatást 2014. március 19. és március 29. között.

A lelőhely a tiszakeszi temetőben, illetve az attól K-re fekvő területen elhelyezkedő, összetett szerkezetű bronzkori település (Kalicz Nándor: *Die Frühbronzezeit in Nordostungarn*. Budapest, 1968. 118). A területen Tompa Ferenc ásatott 1936-ban. A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattárának 6.T.I. szám alatti dokumentumában, Tompa F. kéziratos naplójában az ekkor nyitott szelvény nyugati metszefalának rajza látható, mely alapján a település központi magjának rétegvastagsága 170 cm. A lelőhely központi része, maga a tell a temető kerítésén belül fekszik, nagy része szántó. A tőle D-re levő külső településrész szintén szántó. A tell északi fele, az árok északi és nyugati része, valamint a központi résztől Ny-ra levő külső településrész sírokkal fedett, illetve a terepbejárás munkák kezdetéig gyepes terület volt, korábbi sírkövekkel. A régészeti munkákkal párhuzamosan a már szántott sávtól Ny-ra, a temetői betonút nyugati oldalán (az EOVS térképen zöld alapon keresztekkel jelölt területen) ismét felszántottak egy területrészt, ahol gyéren jelentkezett régészeti leletanyag. A temető kerítésétől K-re, a földút keleti oldalán, az egykori vízmeder magaspártjáig a teljes szántott területen folytatódott a külső település.

Szisztematikus felszíni gyűjtést 0,7 ha területen folytattunk két egységben. A temető területén a tellt is érintő szántásban 150x20 m-en, a kerítésen kívül pedig erre a sávra merőlegesen, 200x20 m-en szedtük fel a régészeti leletanyagot. A terület orto- és ferdetengelyű fotózása (Pazirik Kft.) során készült felvételek térinformatikai feldolgozásának eredményeként a jelenleg is használt temető miatt a terepen csak részben azo-

nosítható településszerkezet jól érzékelhetővé vált. A központi tell körül teljes ívében követhető az árok, és annak külső ívében az intenzív külső telep.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, a Kölni Egyetem és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Tiszakeszi-Jaj-halom (Százdi-sziget)

(azonosító: 16963)

bronzkor, Árpád-kor, középkor

Az őskori település és a bencés apátság helyén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 10. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 novemberében.

A kutatási területen volt Magyarország második legrégebbi, magánalapítású bencés apátsága, a Százdi apátság.

Az egykori Százdi apátságot 1067-ben Aba nemzetségbeli Péter alapította, és Szűz Mária tisztelésére szentelték fel. A kutatási terület a Tisza egykori ágai által körülvevett sziget, aminek a nyugati oldalán egy magasabb és egy alacsonyabb, É–D-i irányú dombosor fut. A sziget nyugati szélén található a legmagasabb pontja, 95,8 mBf magasságon, ami közepes vízállás esetén 8 m-rel magasodik a Tisza folyó vízszintje fölé.

Az extenzív terepbejárás során meghatároztuk a bencés apátság helyét, valamint az apátságtól D-re, 150 m távolságban, egy különálló dombon egy másik épület helyét. Az apátságtól D-re húzódó, folyamatosan csökkenő magasságú dombokon nagyon kevés 11–13. századi kerámiatöredéket találtunk.

A szisztematikus felszíni leletgyűjtés és a geofizikai felmérés az extenzív terepbejárás során meghatározott apátságépület területére kijelölt 2 ha kiterjedésű négyzetekben történt. Az apátsági templom elhelyezkedését és kiterjedését a felszínre került vörös bogácsi kő, szürke riolittufa, valamint téglatöredékek alapján pontosan meghatároztuk. A kutatás ugyan valószínűsítette, hogy az apátság a 13. században elpusztult (a lelőhelyen korábban K. Végh Katalin végzett ásatást 1965-ben), a fémkeresős vizsgálatok alapján azonban a területet még a 16. században is lakták.

Munkatársak: Horváth Antónia, Kertész Gabriella, Nikoletta, Baeska István, Honti Szabolcs

Pusztai Tamás

Tiszakeszi-Szódadomb

(azonosító: 16958)

neolitikum, rézkor, bronzkor, vaskor, római kor (szarmata), honfoglalás kor, Árpád-kor, középkor

A lelőhely területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 5. alprojekt keretében végeztünk roncsolásmentes kutatásokat 2014-ben, illetve a BORBAS (Borsod Region Bronze Age Settlements) projekt keretén belül 2013. szeptember 22. és október 5. között – geodéziai felmérést (15 ha), geofizikai felmérést (5,5 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (0,2 ha) és fémkeresős kutatást (1 ha).

A terület a szakirodalomból jól ismert, hosszú kutatástörténettel rendelkező, több korszakos lelőhely, amit a szisztematikus felszíni leletgyűjtés is igazolt. A fémkeresős kutatások során 6 korszak leletei kerültek elő. A kutatás során beazonosítottuk a korábbi ásatások egy részének hozzávetőleges helyét is.

A tagolt felszín árokkal körülvett kerek része a bronzkori földvár magja. Érdekes módon ezen a területen más korszak leletanyaga nem volt kimutatható. A gáttal elválasztott, mesterséges határvonalakkal rendelkező Tiszakanyar által körbevett terület teljes felszíne régészeti lelőhely, nemcsak a bronzkori földvár viszonylag kisméretű központi magja. A gát külső oldalán végzett extenzív terepbejárást nehezítette a vegetáció, a területen csak egy újkori tanyaépület jelenléte bizonyítható.

Kutatásaink a szódadombi lelőhely azon részére koncentráltak, ahol a kora bronzkor végi, középső bronzkori összetett szerkezetű település található. A felszínen még ma is jól látszik a központi rész és az azt körülvevő árok vonala. Ezt kívülről egy, helyenként magasabb térszínen futó külső település övezi félkörösen. Az egykori település ÉK-i részét a terület műveléséhez szükséges jelenlegi földút roncsolja. A kutatástörténeti adatok szerint azonban a kiáradó Tisza is pusztíthatta ezt a részt.

A tellen – és a Szódadomb más területein is – 1936-ban Tompa Ferenc folytatott ásatásokat. A Herman Ottó Múzeum Régészeti Adattárában és gyűjteményi anyagaiban találhatunk utalást arra, hogy 1930-ban Megay Géza, és meghatározhatatlan időben Hamzsa András is ásatott itt. Kemenczei Tibor 1964-es ásatásai nem érintették a tell területét.

A geofizikával kutatott terület 5,5 ha kiterjedésű volt, és a dűlő keleti felét érintette. A geofizikai felmérésen a központi részen házakként azonosítható anomáliák láthatók. A külső települési részen nem találunk ilyen-

ket, ezzel szemben két árok vonala jól körvonalazható. A terület keleti felén, az ÉK–DNy-i irányban húzódó dombhát déli lejtőjének alján láthatunk még szabálytalan anomáliákat. A területről ismert számos régészeti kultúra és korszak miatt ezek nem sorolhatók egyértelműen a bronzkori településhez. A terület 1964-es légifelvételén megfigyelt, korábban általunk szarmata körárkos síroknak interpretált jelenségek területén geofizikai anomália nem jelentkezett.

A területen egymásra merőleges struktúrában kialakított, három irányú hálós rendszerben, 94 db 5x5 m-es négyzetben végeztünk teljes felszíni leletanyagra vonatkozó gyűjtést. Bacskai István ezzel részben átfedésben, 0,6 ha területen szisztematikus rendszerben fémkeresős vizsgálatokat folytatott. Az előkerült gazdag fémanyagban a bronzkori mellett vaskori, szarmata kori, honfoglalás kori és középkori leletanyag is megtalálható. A fémkeresős kutatás a lelőhelyről eddig ismert korszakok sorát kelta leletanyaggal bővítette. A terület LIDAR felmérése rendelkezésre áll.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, a Kölni Egyetem és a Miskolci Egyetem hallgatói

*P. Fischl Klára***Tiszalúc-Dankadomb**

(azonosító: 16929)

kora és középső bronzkor, késő középkor

A lelőhely területén a „Kunhalmok és földvárak rehabilitációja a BNPI Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyei területein” projekt (KEOP-3.1.2./2F/09-11-2013-0041), 13. alprojekt keretében végeztünk kutatásokat 2014 októberében – geodéziai felmérést (2,25 ha), geofizikai felmérést (1 ha), szisztematikus felszíni leletgyűjtést (1 ha) és extenzív terepbejárást (30 ha).

A szakirodalomból ismert bronzkori lelőhelyen 1963-ban Kalicz Nándor végzett ásatást. A szelvény a bronzkori földvár központjában még ma is nyitva áll, a külső települési részen nyitott szelvény helye azonban már nem azonosítható. A központi rész keleti és nyugati oldalán is recens bolygatások figyelhetők meg, így a tell magja erősen sérült. A külső települési részen a bronzkori leletanyag mellett csak szórvány késő középkori anyag került elő. Az extenzív terepbejárást során a bronzkori lelőhely környezetében más régészeti érdekű területet nem találtunk.

Munkatársak: Honti Szabolcs és a Miskolci Egyetem hallgatói

P. Fischl Klára

Tiszavalk határa

őskor, neolitikum, rézkor, római kor (szarmata)

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNy-i részén.

Tiszavalk-Nég yesi határ (azonosító: 16940): A lelőhely Négyestől 1,1 km-re DK-re, Tiszavalktól 1,5 km-re ÉNy-ra, a két település közigazgatási határán, egy enyhe dombon helyezkedik el, melyet átvág a közút. Az úttól D-re található mezőgazdasági területet magas gyom fedte, a bejáráshoz rossz látási viszonyokat biztosítva. Az úttól É-ra elhelyezkedő kukorica nem tette lehetővé a terepbejárást, csupán egy 70x60 m-es területen gyűjtöttünk szórványos rézkori kerámiatöredékeket.

Csengeri Piroska véleménye szerint a lelőhely poligonja nem egyezik meg a Patay Pál által az 1960-as években feltárt neolitikus telepével. Az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának híres teleprészlete mintegy 500 m-re D-re található, és a P. Fischl Klára által *Nég yes-Csám-szög* néven (azonosító: 85399) 2013-ban bejelentett lelőhellyel azonos.

Tiszavalk-Temető-dűlő (azonosító: 87767): A lelőhely a községtől 500 m-re Ny-ra, a közúttól közvetlenül D-re, egy nagyobb domb északi lejtőjén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor szántott volt, közepes látási viszonyokkal. 60x50 m-es területen szórványosan rézkori és római kori (szarmata) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Tiszavalk-Kossuth Tsz (azonosító: 87769): A lelőhely a község keleti szélén, a falutól 50 m-re K-re, a Tiszavalki-főcsatorna jobb teraszán, a csatornától 200 m-re Ny-ra, a közúttól közvetlenül D-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejáráskor frissen szántott és tárcsázott volt, ami jó látási viszonyokat biztosított. 90x45 m-es területen szórványosan őskori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Tiszavalk-Kappan-fok-lapos I. (azonosító: 87771): A lelőhely a községtől 900 m-re K-re, a közigazgatási határ közelében, az egykori Tisza medrét körülölelő folyóterasz ÉNy-i részén, a közúttól 50 m-re D-re helyezkedik el.

A bejárás idején a gyomokkal tarkított búzatarló rossz látási viszonyokat biztosított. 60x30 m-es területen, főként a földút mellett szórványosan neolitikus vagy rézkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Fekete László, Csengeri Piroska, Simon József, Galkó József, Toronya Zsolt, Gregóczki Gergő, Nagy S. József

Tóth Krisztián

Tomor határa

őskor, bronzkor

A „Szélessávú körzethálózat fejlesztés, optikai kábel elhelyezése oszlopsoron és alépítményben (Edelényi, Szikszói Kistérség; optikai kábelépítés; I. ütem)” projekt kapcsán Szendrőlád, Ládbesenyő, Balajt, Damak, Hegymeg, Tomor, Monaj, Nyésta, Abaujszolnok, Lak, Kupa és Szakácsi települések kül- és belterületén haladó nyomvonalra vonatkozóan Előzetes régészeti dokumentációt készítettünk a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ megbízásából. A terepbejárásokat 2014. szeptember 29. és október 1. között végeztük.

Tomor-Pusztá-szőlő-alj (azonosító: 88219): A lelőhely Kupától D-re, a Kupai-Vadász-pataktól Ny-ra, a Magyar-hegy lábánál, a Kupát Tomorral összekötő földúttól D-re található. A Magyar-hegy lábánál egy 30x30 m-es területen szórványos őskori kerámiát gyűjtöttünk.

Tomor-Árnyék-oldal (azonosító: 88265): A lelőhely a községtől K-re, közvetlenül a kertek mögött, a Tomort és Kupát összekötő földúttól közvetlenül É-ra található. 300x50 m-es területen intenzív bronzkori lelőhelyet azonosítottunk.

Munkatársak: Tóth Krisztián, Galkó József, Gregóczki Gergő, Juhász Ádám, Nagy S. József, Simon József, Toronya Zsolt

Fekete László

Vatta határa

neolitikum, bronzkor, középső bronzkor, római kor (szarmata), Árpád-kor

A Gazdasági Operatív Program keretében zajló „Szélessávú körzethálózati fejlesztések”, GOP-3.1.2-12-2012-0018 azonosító számú pályázat részeként kiépítendő optikai kábel nyomvonalára vonatkozóan készítettünk

Előzetes Régészeti Dokumentációt. A terepbejárásokat 2014. szeptember 18. és október 2. között végeztük Borsod-Abaúj-Zemplén megye DNY-i részén.

Vatta-Középső-dűlő Észak (azonosító: 87637): A lelőhely a községtől 200 m-re, a temetőtől D-re, a Középső-dűlő nevű terület északi részén, a Csincse-patak jobb teraszának szélén, a pataktól 200 m-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll, és a bejárás idején napraforgó fedte. Közepes látási viszonyok mellett egy 280x100 m-es területen nagy intenzitással jelentkeztek neolitikus, bronzkori, római kori és Árpád-kori kerámiatöredékek, valamint pattintott kőeszközök és patics.

Vatta-Dél (azonosító: 87641): A lelőhely a községtől D-re 200 m-re, a csincsei országúttól K-re, annak közvetlen közelében, a Csincse-patak és egy kisebb vízfolyás által közrefogott dombhát közepén helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor búzatarló

borította, mely rossz látási viszonyokat biztosított. Ennek ellenére egy 70x50 m-es területen nagy intenzitással jelentkező középső bronzkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Vatta-Csere-föld Dél (azonosító: 87657): A lelőhely 3. sz. főút közvetlen közelében, attól ÉNy-ra, a Geszti-patak és egy kisebb vízfolyás által határolt dombhát déli részén, a pataktól mintegy 150 m-re helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll; a bejárásakor friss szántás borította, mely jó látási viszonyokat biztosított. 300x80 m-es területen nagy intenzitással jelentkező, nagy mennyiségű neolitikus kerámia és pattintott kőeszköz került elő.

Munkatársak: Fekete László, Nagy Zoltán, Simon József, Galkó József, Juhász Ádám, Toronya Zsolt

Tóth Krisztián